Published and distributed under permit (No. 322), authorized by the Act of October 6, 1917, on the file at the Post Office of New York, N. Y. — By order of the President, A. S. BURLESON, Postmaster General.

שנה שביעית | HATOREN | גליון מא (רמא)

התוכן

1. העתונות העברית באמריקה.
ראובן בריינין.

2. התעמולה בעד מיליון השקלים.

3. חזות (שיר). סוף.
מ. פיינשטיין.

4. זכרונות ספרותיים.
ראובן בריינין.

5. שתי ביוגראפיות של הרצל (הערות אחדות).
ד"ר נ. מ. גלבר.

6. חדשות ומאורעות.

7. התנועה הלאומית.

8. שונות.

9. פוליטון: התערוכה החקלאית בארץ-ישראל.
ד"ר מ. זאגורודסקי.

Vol. VII | New York, January 7, 1921 | No. 41 (241)

HATOREN
Published Weekly by the
ZIONIST ORGANIZATION
OF AMERICA
55 FIFTH AVENUE, NEW YORK
Telephone, Stuyvesant 8140

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ-לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין החתימה מתקבלת
הכתובת:
Hatoren, 55 Fifth Avenue, New York

SUBSCRIPTION RATES:
One Year—$4.00 Six Months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One Year—$4.50 Six Months—$2.25
Single Copy 10 cents
Entered as second-class matter March 14, 1916, at the Post office at N. Y., N. Y., under the Act of March 3, 1879

מחיר גליון 10 סנטים

תנו משפט הבכורה להמודיעים ב„התורן“!

Vol. VII New York, January 7, 1921 No. 41

התורן

יוצא לאור על־ידי
ההסתדרות הציונית
באמריקה

העורך:
ראובן בריינין

שנה שביעית ניו־יורק, כ"ז טבת, תרפ"א גליון ארבעים ואחד

הָעִתּוֹנוּת הָעִבְרִית בְּאַמֵרִיקָה

עובדה היא, שהעתונות השבועית לא הצליחה עד כה באמריקה. מדוע לא הצליחה? יש אָמנם למצוא טעמים ונימוקים לעובדה זו, יש גם לפרשה ולבארה בפירושים וביאורים שונים. אבל העובדה המעציבה עצמה במקומה עומדת ואין להכחישה.

במשך של דור שלם נעשו במדינה זו נסיונות שונים במקצוע זה. שבועונים עברים צצו ונבלו באמריקה זה אחר זה. מהם שנסיסתם נמשכה מעט יותר, ומהם שנסיסתם היתה יותר קצרה, ולא השלימו גם את שנתם. כבר יש לה, ברוך השם, להעתונות העברית באמריקה בית־קברות משלה, וכל אחד השבועונים שנוסד בארץ ברוכה זו הוסיף בו מצבה חדשה. כולם, זכרם לברכה, מתו ממחלת הרזון והשחפת, שחפת הגוף והנשמה גם יחד. ואיש לא הוריד דמעה על השבועונים המסכנים האלה, שסבלו כל־כך בחייהם הקצרים וגועו מאפס־אונים ומחוסר מחיה חמרית ורוחנית. אמריקה העברית — אל יהא לה הדבר לגנאי — יכולה, כפי הנראה, — בכל אופן היתה יכולה עד השנים האחרונות, — להתקיים ולעשות עסקיה גם בלי עתונות עברית. אָמנם בכל עת, בשנים כתקונן וגם שלא כתקונן, נמצאה גם במדינה זו קבוצה קטנה של עברים נלהבים, שאחרי כל הנסיונות הקשים והמרים ליסד בימה עברית בת־קיימא, נסיונות שמעולם לא עלו יפה, היו בכל־זאת מעפילים פעם בפעם ליצור איזה כלי־מבטא עברי, בתבנית שבועון, דו־שבועון או ירחון. וכאשר משנה לשנה רבו המהגרים לבוא לארץ זו, וביניהם גם מספר הגון של יודעי עברית, נתחזקה התקוה בלבות החולמים המועטים, ששאפו לבצר את עמדת העתונות העברית במדינה זו, כי סוף־סוף יעלה בידם ליסד מכתב־עת עברי שיאריך ימים ושנים, כי יגדל ויפרח ולא יהיה לחרפה לאמריקה העברית. אולם בכל פעם בא הנסיון המר, באו החיים הממשיים וטפחו על פני החולמים, שרצו להיות גם לוחמים (רצו — ולא יכלו), ותקותם היתה בכל פעם למפח נפש. כל כתבי־העתים שיסדו הלכו למנוחות, ואת הקוראים העברים לא עזבו גם לאנחות. נטו אהלים לעתונות ולספרות העברית על אדמת חול. דיה היתה נשיבה קלה של רוח מצויה — והאהלים נשאו ברוח. כצחיח סלע היתה אדמת אמריקה לכל שתילי הספרות העברית.

והסופרים והמשוררים העברים, וביניהם גם מספר של בעלי כשרונות ובעלי ידיעות, שהיו באים לפנים לארץ זו בתוך יתר המהגרים לבקש להם פרנסה או להמלט על נפשם מידי רודפיהם ומעניהם בארצות־העמלקים, — הסופרים והמשוררים הללו שיצאו מבית־המדרש הישן נכנסו במדינה זו לבית־מדרש חדש, בית־מדרשם של החיים האמריקאים. אי־אפשר היה להם להתפרנס מעטם העברי. וגם אם מצאו בניו־יורק או בעיר גדולה אחרת (באלטימור ושיקאגו) איזה עתון עברי או איזו „כמו הוצאָה עברית", מעין נרוגרת דרבי צדוק, לא היה בידי אלה האחרונים לשלם שכר־סופרים אף פחות ממשהו. מאושרים היו העורכים והמו"לים אם היה להם במה לשלם להמדפיס. רוב המאמרים הראשיים בהשבועונים העברים שמלפנים היו כתובים או בנוסח של קינות, לפעמים גם בחרוזים, על רוע גורלו של המו"ל ועל שעת דחקו, או בנוסח של תחינות, תפלות ובקשות להמנויים, כי יחוסו וירחמו על עלובתא דא, על „השפה היפה, השרידה היחידה", על זקנה זו ש„אחרי בלותה היתה לה ערנה", כי יחוסו וירחמו על המו"ל, שכל ימיו מכאובים, וישלחו את דמי חתימתם אם לא למפרע, הנה לכל הפחות בעד המגיע מהם מכבר, „לבל ישפינו עולה באהליהם". והעברים היו קוראים את סדר התפלות והתחינות של המו"לים, כמעט מדי שבוע בשבוע, ולא היה איכפת להם כלל אם גם העולה שוכנת, או מתגוללת באהליהם או בבתיהם. ואם היה המו"ל צועק וצועק, מאיים ומאיים — ואינו נענה, היה סוגר את עתונו ויורד מעל דוכנו, שעמד עליו בידים פשוטות זמן ידוע ככהן בבית־הגרנות.

ואחרי שלא היתה באמריקה שום עבודה ספרותית עברית, שמתן שכרה בצדה, אחרי שלא נוצרה במדינה זו שום אטמוספירה עברית וכבודו של סופר עברי נחשב כאין (אין אנו מדברים עוד על הספות והגורמים לזה, כי־אם על העובדה עצמה, על העובדה כמו שהיא), על כן היו המשכילים, הסופרים והמשוררים העברים שבאו הנה מעבר לים למורים, למלמדים, למוהלים ומסדרי קדושין, או לכלי־קודש סתם. ויש מהם שנדחקו, מחמת אונס, בעת הראשונה לבואם לאמריקה לתוך גדודי החייטים, ובמקום לשיר שירים או לכתוב מאמרים וספרים, תפרו מכנסים להאנושות, לבני דורם, או היו לרוכלים, לבעלי בתי־מזון, לבעלי בתי־כביסה, לחנונים וכדומה. ומהם שהיו לסופרים ומשוררים בשפה היהודית המדוברת, למחברי רומאנים ומחזות בעד הבימה מהמין הידוע. ומהם, מאלה שהיו בהעולם הישן עברים נלהבים, אדוקים וקנאים ללשוננו הלאומית, נעשו בהעולם החדש למתנגדיה ובוזיה ומוספי גם הם על שונאיה ומבטליה.

ואלה שהיו במזרח אירופה קוראים ותיקים להספרות העברית, אלה שלנו שם באהלי תורה, — רובם של תלמידי החכמים האלה, אצילי בני ישראל ואנשי הרוח האלה, בהשתקעם באמריקה, חדלו לקרוא עברית, מתחילה באונס, מחמת חסרון ספרים ועתונים עברים, וסופם — ברצון. זו היתה התנוולות לאומית. זו היתה בגידה, בכל הודָאתה המלאה והאיומה של מלה זו, בלשוננו ובספרותנו. זו היתה מעילה בקדשי האומה. הגיע הדבר לידי כך, שהשקל בכף אחת וכל הספרות העברית, גם העתיקה וגם החדשה, בכף השניה, הכריע השקל האספי את פולה, את זו היחסנית שדורות רבים הוקירוה מפז. הבכורה נמכרה בנזיד עדשים. התורה חגרה פה שק, והספרות העברית החדשה, היצירה הלאומית של הדורות האחרונים, כבשה פניה בקרקע. חניכיה הזילוה והשפילוה. אמותינו שרו לנו, כשהיינו מוטלים ומונעים עוד בעריסה: „התורה היא הסחורה היותר טהורה", ובמדינה זו שנו את הנוסח: „הסחורה היא התורה". זו היתה מפלה רוחנית, ירידה מוסרית. גדל פה השובע החמרי, ועוד יותר הרעב לכסף. אך הלכו ונתמעטו, עד כי תמו, הצמאים והרעבים לדבר אלהים. וכה אפס חזון ביהודי אמריקה. ירדו מנכסיהם ומקניניהם הרוחניים, הלאומיים — ירושת אלפי שנה. ואפילו לא הרגישו עוד בענים זה. פרצה וגברה העם־הארצות, ההדיוטות, ותשב „על גפי מרומי קרת".

בסביבה כזאת ובתנאים כאלה לא היה שום ערך להעתונות העברית, הארעית, המקרית באמריקה. החיים לא השפיעו עליה, והיא, כמובן, לא יכלה וגם לא שאפה כלל להשפיע על מה או מי שיהיה. אלה כתבי־העתים העברים, שהיו צצים ונובלים באמריקה זה אחר זה *, עם כל דלותם הרוחנית, עם כל חוסר צביונם הספרותי ועם כל מגרעותיהם, — עם כל אלה, ולמרות כל אלה, עשו גם דבר טוב. לולא העתונים העברים האמורים, שהיו יוצאים לאור מזמן לזמן, ולולא הקרבנות שהביאו להם עורכיהם ומו"ליהם, כי אז כבר לא היה זכר ושארית באמריקה להחבה העברית הנשמרת עוד בלב יחידי סגולה. העתונים העברים, שנוסדו בכל פעם, בעמל יחידים ובאמונה חזקה, כי סוף־סוף יכבשו להם דרך, — העתונים העברים עם כל ריישם ומחסורם, בחומר וברוח, לא נתנו להניצוצות האחרונים של אותה החבה להכבות. ועלינו להכיר זאת כיום ולהודות לחלוצי העברית הראשונים באמריקה. אומץ לב מיוחד ואהבה נאמנה לבלי קץ לאותה „השרידה היחידה" היו דרושים לאלה החלוצים הראשונים שיסדו עתונים עברים באמריקה היהודית של אתמול ושלשום, באותה הסביבה הקרה והחילונית. אצלנו שוכחים הכל ומבטלים הכל כלאחר־יד ובלעג זול כל מה שעשו אחרים, כל מה שעשו ראשונים, כל מה שבנו חלוצים.

* השבועון העברי הראשון באמריקה „הצופה בארץ החדשה" נוסד בשנת תרל"א.

התערוכה החקלאית בארץ ישראל

מאת

ד"ר מ. זאגורודסקי.

את התערוכה לאכרות ולגננות סדרה הממשלה, אבל רוב האנשים שהוציאו לפעולה את סדורה היו היהודים. הם סדרוה, הם הכינו תכניותיה, הם יפוה והם גם שעשו תעמולה לשמה.

גם רוב המציגים היו יהודים, ולולא אכרינו וקבוצותינו, כי עתה היה אפשר להכניס את כל יתר המציגים אל אוהל אחד — ומצא להם. ולהפך, לוא היו כל אכרינו מתענינים בתערוכה זאת, כי עתה היו ממלאים לא רק עשרה אהלים, כי־אם גם מאה — ולא מצא להם.

לא התענינו אכרינו מסבה פשוטה: לא ידעו. רק בשני שבועות לפני התערוכה היו אולו מודעות בעתונים, ודוקא באלה שלא כל האכרים קוראים אותם ושמים אליהם לב; תעמולה בפה ועל־ידי שלוחים כמעט שלא נעשתה בין האכרים; רק בתוך הקבוצות והמושבים הזעירים (עין־גנים, נחלת־יהודה) נעשתה תעמולה מצד באי־כח מוסדותינו, ואלה אָמנם השתתפו. מהמושבות השתתפו בכל זאת, ביחוד פתח־תקוה וראשון־לציון, והצטיינה באמת אם המושבות גם כמעט שהביאה לתערוכה.

גם את הפרסים הראשונים קבלו לרוב היהודים. ורואה זה פלא: גם בעד דברים שלא פללנו קבלו פרסים ראשונים!

פרס בעד הדוגמה הטובה ביותר של חטים קבלו אכרינו (אחד מנחלת־יהודה); הצטיין אכר אחד מבן־שמן בכל מיני תבואותיו שהביא אל התערוכה. קבלו פרסים בני פתח־תקוה בעד כל מיני פירות, וביחוד הצטיינה יק"א, חברה זו שביכלתה לעשות הרבה להרמת החקלאות בארץ והעובדת באמת בלי רעש ובלי שים לב למכשולים ולבקורת; כל מיני הפירות והצמחים שהביאה הפקידות הפליאו את עיני המומחים; החזרון הענקי (בקביק) בן־השנה, שאלכסונו הוא 17ס"מ מתחת וגבהו יותר מארבעה מטרים והחזרון השני שהוא פחות דק מאחיו, אבל גבהו כשמונה מטרים והוא רק בן שנתים — חזרון זה גדל רק בפרדסי פתח־תקוה, כי להכניסו יכלה רק היק"א, שקופתה מלאה וישת פקידיה שטוחה על ארצות רבות; הצבר בלי קוצים

* * *

בעין פרק־זמן חדש מתחילה להתנועה העברית — אם בכלל יש לקרוא לזעזועים קלים ושטחיים בשם „תנועה" — באמריקה בשנות המלחמה. בשנים ההן נוסדו „העברי" ו„התורן" השבועי. וזוהי הפעם הראשונה באמריקה שיש לה עתונות עברית שבועית קבועה. זה כחמש שנים מתקיימים שני שבועונים עברים בניו־יורק, מבלי כל הפסקות. וזהו באמת חזיון חדש בעולם העברי של מדינה זו. לא לי, ולא במקום הזה, הוא להטעים את ערכם וחשיבותם של השבועונים האמורים. כבר הכירו זאת הקוראים והסופרים העברים שבכל חלקי העולם, ש„התורן" ו„העברי" מתקבלים שם. זוהי הפעם הראשונה שהעולם העברי בכל ארצות פזורינו וגם בארץ־ישראל מתיחס בכבוד רב ובשים לב להעתונות העברית של העולם החדש.

אבל, עלינו להודות על האמת, שגם „העברי" וגם „התורן", אחרי כחמש שנה של קיום, לא הגיעו עוד להמדרגה של „חי הנושא את עצמו". לא בזכותם ובעזרתם של הקוראים העברים באמריקה מתקיימים השבועונים האמורים. אילו היו מתפרנסים רק בדמי החתימה של העברים במדינה זו לא היו מאריכים ימיהם אף חדשים אחדים. „העברי" מתקיים הודות למרצו ולמסירותו של הרב מאיר ברלין ובעזרתה המלאה של הסתדרות ה„מזרחי". „התורן" השבועי התקיים בשתי שניו הראשונות הודות למיסדו ועורכו הראשון ד"ר שמריה לוין והודות לעזרתם של עברים אמידים אחדים, שנים־שלשה במספרם. בשתי השנים האחרונות יוצא „התורן" על־ידי ההסתדרות הציונית באמריקה, שהיא מוציאה עליו ועל קיומו אלפים רבים.

מאשימים את מנהיגי ההסתדרות הציונית באמריקה בחוסר אהבה וחבה להספרות העברית. אין כוונתי בזה להצדיקם ולאמר, כי מסורים הם בכל נפשם להתחיה העברית, אבל אני שואל דוקא את העברים, את המאשימים.

את אלה ש„התחיה העברית" לא תמוש מפיהם, אני שואל את אלה העברים המודים בפיהם ולבבם, כי אין תחית עם בלא תחית הלשון ואין תחית ארץ בלי תחית עם, את אלה העברים המודים כי המלה העברית הנדפסת היא שארית כבודנו ותפארתנו הלאומית בארצות הגולה, את אלה אצילי הרוח המעטים שישנם עוד בקרבנו העברים, — אני שואל את כל העברים באמריקה (ואני יודע שמספרם במדינה זו הוא יותר ממאה אלף) מה עשו ומה עושים הם להחזקת קיומה של העתונות העברית באמריקה?

יודע אנכי, למשל, כי מספר רב בין המנויים על „התורן" עושים את עצמם כ„לא יודעים", ואינם משלמים את דמי חתימתם גם אחרי ששולחים להם מכתבים להזכירם את חובם. בטוח אני אמנם, שלא מרוע לב או מקמצנות, חלילה, אינם פורעים את חובם, כי־אם מרוב שכחה וטרדה או מחמת התרשלות. אבל את הדבר האהוב והחביב עלינו הלא אין אנו שוכחים ואין אנו מזלזלים בו. ואם כן, איה היא ה„חבה" המהוללה לשפתנו וספרותנו? אים איפוא הם התתומים הרבים של הירחון העברי „מקלט" בהוצאת א. י. שטיבל? ואילו באמת היה מספרם באמריקה בכמות הגונה, לא היה שטיבל מחליט להפסיק את הירחון האמור, אם גם היה מפסיד בו עשרות אלפים.

לא נעים לי מאד לדבר על כל הענין הזה בגלוי. אבל האמת צריכה להאמר, כי היא ניתנה להאמר, בפני קהל הקוראים עברית והחובבים עברית, רק שהם רוצים כי עבודתם וחובתם העברית תעשה על־ידי אחרים, אם גם אותם האחרים אינם חניכי הספרות העברית ואינם מה„חובבים" המושבעים.

והאמת הזאת צריך להאמר היום, אחרי שבזמן האחרון נתעורר החפץ בחוג עברים ידוע ליסד עתון יומי עברי באמריקה.

אמנם עתון עברי יומי משוכלל ומסודר כראוי, עתון

הפליא בגדלו הענקי; הזמבועים החביבים על אנשי אמריקה והם אוכלים אותה בבוקר־בבוקר ומשלמים בעד מאכל־תאוה זה במיטב הדולארים שלהם, היו נהדרים מאד והתחרו עמהם רק הפירות של פרדסני פתח־תקוה אחרים, שפירותיהם היו באמת „פרי עץ־הדר", נחמדים לעין בצבעם ובצורתם העדינה.

יפים היו בכלל כל פירות עצי ההדרים: האורנגים, הלימונים, הקטרונים, המנדרינים, הזמבונים, וכל יתר הפירות מהמשפחה הזאת, ששמותיהם אינם ידועים לקהל, אבל מפתיעים הם את העין במראם ובצביונם.

וראו זה פלא: בעד הדוגמה הטובה ביותר של זיתים קבל את הפרס הראשון — יער־הרצל! יער זה שטפלו בו כל־כך הרבה ידים, יער זה שהיה לשיחה בפי כל ולזרא לכל, יער זה שבעיני רבים הוא כבר כעבר ובטל מן העולם, — דוקא יער זה מגדל את הפירות המשובחים שביהודה! הזית הוא יליד ארצנו וכל רוח וסערה לא תשרשהו ממנה; אם אדריגנוס לא יכול לנצחו, לא יועילו כל המקרים הרעים המתרחשים על העץ הזה והמתחכמים לאבדו. מכיון שתקע איש יתד או גרופית של זית בארץ, סופו לאכול פירות מהעץ. הזיתים שבחלק יער־הרצל שבחולדה הפליאו את עיני המבקרים בתערוכה זאת

והזיתים האלה קבלו את הפרס הראשון, אבל גם הזיתים שבחלק היער שבבן־שמן היו יכולים לקבל את הפרס, לוא...

אבל כאן עלי להכנס לבקורת העבר וההוה ולתרופות בשביל העתיד, והדבר הזה הוא מחוץ לגבולות המאמר הקטן, שהוקדש כולו לשם התערוכה.

את הפרסים בעד הלימונים והאורנגים קבלו ברובם יהודים. אבל גם פרס בעד ביצים קבלו יהודים.

את הפרס בעד הגבינה המובחרה ביותר קבלו אחינו (מחולדה) ובעד הדבש — שוב אחינו; אגודת מגדלי הדבש שסדרנו רק לפני שנה וחצי עשתה נפלאות במשך הזמן הקצר הזה;; יש לה כבר יותר מששים חבר והדבש שלה משובח ביותר וידוע לתהלה בארצות אירופה. הועיל להתפתחות המקצוע הזה הקרדיט הקטן שנתן האפ"ק לחברה, ומכאן ראיה שהיינו יכולים לפתוח הרבה־הרבה מקצועות בארץ, לוא היו לנו מוסדות קרדיטים לזמנים ארוכים וברבית קטנה.

כמובן, גם השקדים הטובים ביותר היו של יהודים, בין בשקדי־פרך ובין בקשי־הקליפה.

בגדול פרחים הצטיינו כמו־כן אחינו וגם אהלו של ועד תל־אביב קבל פרס בעד פרחיו ושתיליו.

עברי יומי „העומד על גובה הזמן" היה יכול להרים באמת את התנועה העברית במדינה זו, היה יכול לבסס ולבצר א המוסדות העברים, לתקן ולפתח את החנוך העברי. אָמנם אילו היה לנו עתון יומי עברי, כי אָז היו מתבססות פה גם ההוצאות העבריות הנוספות והיו נוסדות גם חדשות; אָמנם אמריקה העברית היתה יכולה לפרנס עתון יומי, שבועונים וגם ירחון עברי; אָמנם אין ליסד מפעלים עברים חשובים ואין להגיע אל העברים הפזורים בכל רחבי אמריקה בלי עזרתו של יומן עברי. והייתי יכול למנות עוד דברים רבים שאינם יכולים להווסד או להווצר בארץ זו כל זמן שאין לנו בימה עברית יומית, קבועה ומבוססה כל־צרכה, בימה שתרכז סביבה את כל טובי הכחות העברים שכבר ישנם לנו במדינה זו ושהם באים הנה עם כל אניה ואניה ושהם עוד עתידים לבוא הנה.

כל זה אמת. אבל השאלה במקומה עומדת: אים איפוא הם העברים באמריקה המרגישים את הצורך בעתון יומי עברי והנכונים להביא קרבנות לקיומו? ובלי קרבנות ובלי עמל רב אי־אפשר כיום ליסד יומן עברי שלא יבייש את פנינו ושקיומו לא יהיה תלוי באויר ובחסד המקרה והנדבות הקטנות וכדומה.

אָמנם מספרם של פועלי־ציון באמריקה הוא הרבה פחות, פחות שלא בערך, ממספר העברים במדינה זו, וגם זאת, כי בשורותיהם של פועלי־ציון אינם עשירים וגם מספר האמידים שבקרבם נער יכתבם, בעוד שבין העברים ישנם גם עשירים וגם אמידים במספר רב. ובכל־זאת יסדו להם עתון יומי מיוחד, עתון גדול וחשוב. אבל, לצערי הגדול, אין אָנכי רואה בשורות העברים שלנו (וכמדומה לי שאני מכיר אותם) עובדים חרוצים, עובדים ועסקנים המוכשרים לקרבנות גדולים; אין אני רואה בקרב העברים במדינתנו גדודים־גדודים של עובדים פשוטים ונאמנים, שהם נכונים לעשות כל דבר שידרשו מהם בשביל יסוד יומן עברי גדול, ולוא גם קטן, כאשר אָנו מוצאים כל אלה הכחות וכל אלה האנשים בקרב „פועלי־ציון".

חכמינו הקדמונים אָמרו: „טוב עשרה טפחים ועומד ממאָה — ונופל". עד כה לא בנו העברים בארץ זו אף טפח אחד שהוא עומד וקיים בכחותיהם הם. והנה כיום אומרים הם לבנות מאָה טפחים. היספיקו כחותיהם? אין ספק בדבר, שיש לנו באמריקה העברית של היום די כחות ודי כסף בשביל עבודה עברית רחבה, ובכלל זה גם עתון עברי יומי, אבל את הכחות האלה צריך לעורר ולסדרם ולאחדם.

היקומו, היבואו, היגלו הכחות המתחילים שאָנו יכולים להיות בטוחים בהם כי עשה יעשו וגם יכול יוכלו? להם אָנו מחכים. ועל הזמן הקרוב לפתור את השאלה של: „להיות או לא היות" תנועה עברית חזקה באמריקה. כי רק תנועה כזאת יכולה להציל מה שיש עוד להציל במדינה זו.

ראובן ברייניז.

הַתַּעֲמוּלָה בְּעַד מִלְיוֹן הַשְּׁקָלִים

הועד הפועל בלונדון שלח לכל המרכזים הארציים והפדראציות של ההסתדרות הציונית את החוזר הזה:

חברים! בכרוזנו האחרון על השקלים, שבו באנו בדרישה לחברינו בכל תפוצות הגולה לאסוף בשנת־הקונגרס הזאת מספר של מיליון שקלים, התחלנו את תעמולת־השקלים דהשתא. בוטחים אָנו בכם, שכולכם תבינו את ערך העבודה העממית הגדולה שהוטלה עליכם ומאמינים אָנו, שקריאָתנו לחברינו להתאמץ ולעשות כל מה שבכחם בכדי שהכרזת־השקלים תמצא לה הד כביר ונמרץ בתוך המוני עמנו — תסלל לה בראש וראשונה מסילה ללבותיכם ושורותיכם אתם. זוהי ערובת נצחוננו. אם חברינו

אבל ביותר הצטיינו אברי נחלת־יהודה: הם הביאו מאות אחדות של שתיליהם שבהם מחזקים את החולות — אקלפתים, שטים, ארנים, קיקיון וכו' וכו', וסדרו באוהל כעין משתלה בזעיר אנפין, וקבלו את הפרס הראשון בעד עבודתם. הם התמחו מאד במשך שנתים בגדול שתילים למטרה זו ויכולים הם עתה לקבל עליהם עבודות חשובות ביעור החולות בכל הארץ.

בגדול בקר הצטיינו גם־כן אחינו ואת הפרס הראשון בעד פרה טובה ובעד העגלה שהיתה שם קבל אכר אחד מעין־גנים. באמת הציגו פרות ופרים ועגלים רק אחינו; שכנינו לא יכלו להביא עתה מבקרם, כי זה ירחים אחדים שאפס המרעה והבקר כבר כחש מחוסר כלכלה; אחינו הם כמעט היחידים כעת המכינים מספוא בין ירוק ובין יבש לבקרם, ולכן יש לאל ידם להציג בכל זמן את גדוליהם לעיני מבקרים — ולא יתבוששו.

גם הסיח והסיחה היפים ביותר היו מגדולי אחינו, ובן־שמן והולדה הביאום; בן־שמן קבלה את הפרס הראשון בעד הסיח בן שבעה־עשר חודש, אבל רק אחרי נפתולים רבים, כי המציגים הראו רשלנות ולא התכוננו אל התערוכה.

גם בגדול עופות הצטיינו אחינו, וקבלו פרסים בעד התרנגולים וגם בעד הביצים (אכר ממוצא).

האכר הזה הצטיין כבר גם בהכנת שמורים מפירות שונים ומזיתים, וצנצנות השמורים היפות הנמצאות במוזיאום לתקלאות של ועד הצירים בירושלים הן כמו־כן כמעט כולן מעשי ידיו. גם בתערוכה הזאת קבל את הפרס הראשון בעד השמורים היפים של חות ומשמש בין בצנצנות ובין בפכים.

שני בתי־ספר הציגו בתערוכה מתוצאותיהם: של שם ושל יפת; נצחו בני יפת את בני שם כמעט בכל דבר; כל מה שהם הביאו היה יפה, נקי, מסודר ובמחשבה תחילה, וכל מה שהשמים הביאו היה מתוך רשלנות, כלאחר־יד: ירקות בלתי־רחוצים למשעי — שכחו, כי כל ההולך אל התערוכה כהולך אל המשתה; פרחים ושתילים גובלים ובלתי־סדורים, לא היתה שום מחשבה תחילה ושום הכנה אל הדבר, ולכן קבל בית־הספר מבית־נמל הרבה יותר פרסים ממקוה־ישראל. בית־נמל הביאָה ירקות וזרעים שלא היתה דוגמתם, הביאָה זיעי יער ובלי עבודה ביער שלא נראו כמותם במקום אחר, ואפשר היה להוציא מסקנה, שבבית־הספר ההוא התכוננו מזמן רב לתערוכה זו — מה שאי־אפשר, כי הלא לפתע־פתאום סדרוה — או כי שם באמת כל מעינם היא החקלאות ובה ובשכלולה הם עסוקים כל הימים;

האקטיביים, העומדים בראש העבודה, יכירו בערכה ונחיצותה של תעודתם ויתיצבו אל המערכה במרץ ובמסירות — יכול נוכל.

רוצים אָנו בזה לציין בסקירות קצרות את הנקודות העיקריות, שעל יסודן צריך לגשת אל העבודה הזאת, הדורשת הרבה עמל וכחות בכדי לתת שיטה שלמה ומקיפה בעד כל עבודת־התעמולה בערי־המרכז ובתוך כל האגודות הציוניות בארצות שונות.

א. הוראות כלליות.

1) ערכו הפוליטי והעממי של השקל. עובדה מעציבה היא, ואל לנו להעלים עין ממנה, שערכו הפוליטי והחברתי של השקל, — זה המוסד הציוני העיקרי והראשון, סמל ההכרה והמסירות להרעיון הציוני מיום הקונגרס הבאזילאי הראשון, — טושטש וירד במשך השנים האחרונות ויהי בחיי הסתדרותנו לדבר של מה־בכך, לאיזה ענין של קטנות, שמטפלים בו אך ורק לצרכי סדור בחירות ומאנדאטים לקונגרסים ולועידות. יתם זה לא רק שהוא מפריע בעד חזוקה והרחבתה של ההסתדרות הציונית, אלא שגורם הוא לה הפסד פוליטי ומוסרי ומהרס לגמרי את היסוד היוצר והחי של הרעיון ההסתדרותי. עובדה היא ותהי לעובדה, שמימי הקונגרס הציוני הראשון בבאזיליה ועד הועידה השנתית בלונדון, — רק על־פי מספר השוקלים מונים ומעריכים את כחה וגדלה, את ערכה ותקיפותה של ההסתדרות הציונית. זכות־האזרח, שקנה לו השקל במשך שנות תחיתנו הלאומית ומלחמתה, היא כל־כך יסודית וידועה, כל־כך קשורה עם תכנו ומהותו של הרעיון הציוני, עד שכל התיחסות אדישית וכל התרשלות חברתית אליה מן ההכרח הוא שתגרומנה לתוצאות אי־רצויות ורציניות בעד קיומה של ההסתדרות. הסיסמה שבה עלינו לגשת אל התעמולה צריכה איפוא להיות: תחית השקל! נשאוף־נא להחזיר לרעיון־השקל את התוכן החי והרענן הטמון בו, את השפעתו העממית, ולהחיות אותו בתור הופעה מיוחדת בחיי עמנו, מאגדת ומסמלת, מדינית וחברתית כאחת. תחית השקל היא תחית ההסתדרות.

עלינו לברר להמוני עמנו ולהבינם, שהשקל, הנותן את זכות הבחירה להקונגרס הציוני, הוא זכות, שכל יהודי, הרוצה בבנין עמו וארצו, צריך להכירה ולשמרה כזכותו הפרטית והלאומית. הקונגרס הציוני הוא כעת בא־כחו של עם ישראל לפני העמים והמדינות. מועצת־הממשלות האדירות וברית־העמים, החותכות את גורל המאנדאט על ארץ אבותינו, רואות בנו את דברני האומה, שבידם הזכות והאמון להגן על עניני העם בארץ ובגולה. הקונגרס הציוני זהו הפארלאמנט היהודי, שהעמים והממשלות מכירים בכחו ועוזו. ואם עם ישראל מאבד כל־כך הרבה כח ומרץ, כסף ועבודה במלחמתו בעד זכויות בחירה בכל הארצות והמדינות ובכל מיני תנאים קשים ומעיקים — הנה יכיר־נא וישמור את זכות־הבחירה היהודית שלו, הנותנת בידו את היכולת והאמצעים ללחום בעד חירותו הלאומית והמדינית בארץ אבותיו ובכל תפוצות הגולה.

2) מספר השקלים. המספר הקבוע של מיליון שקלים איננו מקרי כלל. אחרי עיון וחקירה והשבונות רבים בא הועד הפועל לידי החלטה, שזהו המספר הכי־קטן, הדרוש בשנה זו לקיום הסתדרותנו והמשכת עבודותיה הפוליטיות בארץ ובגולה. החלטת הועידה הלונדונית הדורשת, שכל ההוצאות בעד ההסתדרות הציונית ומוסדותיה המרכזיים הן בלונדון והן בארץ־ישראל תהיינה אך ורק מכספי השקלים, נתקבלה פה־אחד, בהכירה את הצורך, שכל הכספים המיוחדים בעד בנין הארץ יהיו מוקדשים כולם למטרה זו בלי שום נכיון כל־שהוא בעד צרכי ההסתדרות.

אין שם לא פתרון שאלות מוסריות או שאיפות רחוקות מהתקלאות, ויש רק שאיפה להשתלם בעבודה ולשכלל את המקצועות.

וכאן המקום להגיד דברים אחדים בכלל על ערך התערוכות. כשהן מסודרות יפה, יש להן ערך חנוכי גדול מאד. אם במשך חצי שנה מכין האכר את תוצאותיו אל התערוכה, הריהו עובד במשך חצי שנה עבודה נקיה ומתאמץ לשכלל את פרי ידיו ואת תוצאות משקו; במשך כל הזמן הוא מתרגל אל המחשבה, שעליו להוציא אל השוק דברים יפים ומועילים, שעליו לגדל רק בעלי החיים הבריאים והמכניסים ביותר, ירקות טובים ביותר, גם בכמותם וגם באיכותם, פירות הדורים, מעימים ונחמדים לעין בצורתם החיצונית, בצבעם ובגדלם. כל סחורה נמכרת לפי פניה — הדבר הזה מתאים גם לתוצאות החקלאות: על הפרי היפה קופצים הקונים.

המסקנה: על אחינו להכנים את יפיותו של יפת באהלי שם, ולוא היה כל מה שהוצג באהלי שם בתערוכה הזאת גם טוב וגם יפה, כי עתה היינו אנחנו מקבלים את כל הפרסים עד אחד (הלא ערבי פשוט קבל את הפרס הראשון בעד הלימונים שלו, בעוד אשר פרדסני פתח־תקוה הרבו להביא לימונים, אבל לא התבוננו למפרה).

בתערוכה הזאת בשביל החקלאות והגננות שביהודה הראינו, שאנחנו החקלאים המפותחים והמשוכללים. הנוכל להראות את הדבר גם בתערוכה הבאה, שתהיה בירושלים בחג הפסח הבא? הנלמוד מהתערוכה הזאת ונתבונן, כדי שנוכיח לכל העולם — כי הלא לחג הפסח יבואו כבר תיירים רבים מכל קצות תבל — כי גם בבירתנו אָנו השאור שבעיסה והחקלאות והגננות וכו' — הכל מתפתח בארץ הודות לנו ולשכלנו ולחריצותנו!

יש לנו כבר מה להראות, אם רק נשים לבנו לדבר; בשעה מאוחרת הביאו אל התערוכה מפתח־תקוה ומראשון־לציון גם פרי עצי־הבנים (דיוספירוס קקי), גם קשט (אנונה), גם גאוות (פסידיום גואוה), גם מוזים (בננים) ובפרדסי נוטעינו בפתח־תקוה אפשר למצוא עוד הרבה מיני פירות מאזור המשוה ומסמוך המשוה, פירות שנפליא בהם את עיני האירופאיים ונעורים לפנות אלינו בדרישותיהם על שמורותינו, דבשנו, פירותינו וכל תוצאות חקלאותנו.

כל תערוכה משכללת את העבודה ופותחת שוקים ומגדילה את ההכנסה. ולזה הלא תמיד שואפת החקלאות, ולזה גם אָנו צריכים לשאוף.

(„הארץ”).

למותר הוא להעיר, שהעבודות ההסתדרותיות והמדיניות דורשות כעת מאתנו סכומים הגונים ושבלאו הכי אין לנו האפשרות להמשיך את עבודתנו. השקל הוא איפוא כעת הבסיס הפינאנסי היחידי בעד עבודתנו הציונית.

3) זמן התעמולה. עבודת קבוץ השקלים הוכרזה לימי החנוכה ואילך, זאת אומרת, שאין לה לפי שעה זמן קבוע ומוגבל. עבודה רחבה וכבירה כזו דורשת, כמובן, זמן הגון לסדור והוצאה אל הפועל. הזמן הכי־נאות בשביל התעמולה הרחבה והנמרצה הוא איפוא מימי החנוכה עד ימי הפסח. במשך הירחים האלה צריכים הכחות האקטיביים להיות מוקדשים לתעמולת השקלים. אין זאת אומרת, שאחרי ימי הפסח תפסק עבודת השקלים, אלא שבמשך זמן זה חובתנו היא לארגן את כחותינו ולסדר את עבודתנו העיקרית בעד המטרה ושהצגנו לה: להשיג בעד ההסתדרות הציונית מיליון שקלים.

ב. סדור־העבודה.

1) בחירת ממונים על השקלים. הנסיון כבר הראה, שאחת הסבות העיקריות הגורמות לירידת עבודת השקל ומיעוט הפצתו היא העובדה, שאין הועדים מקדישים לעבודה זו מדור מיוחד, אלא שכוללים הם אותה אל תוך כל שאר העבודות הציוניות וככה היא הולכת ונבטלת ברוב. בנידון זה לא הועילו הרבה, מלבד במקרים יוצאים מן הכלל, ועדות השקלים שנוסדו בהרבה אגודות. בתעמולה של היום צריך לתת להעבודה מהלך חדש בשיטה הסתדרותית מסוימה. לתכלית זו אָנו חושבים לנחוץ לדרוש מאת הועדים המרכזיים והפדראציות שלנו, שיתנו אל כל האגודות הציוניות העומדות ברשותן את ההוראות האלו:

א) כל אגודה ציונית, גדולה או קטנה, בוחרת באיש אחד (חבר או בלתי־חבר להועד) לממונה על כל עבודת השקלים.

ב) הממונה בוחר לו את עוזריו וכולם מסתדרים בתור „מועצה של תעמולת־השקלים”. פקודותיו של הממונה לעוזריו הן מחייבות וצריכות להוצא אל הפועל במהירות האפשרית. הממונה כמו כל „מועצות־השקלים” עומדים ברשותו של ועד האגודה, מוסרים לו דין־וחשבון על־דבר עבודתם ואחראים הם לפניו.

ג) הועדים המרכזיים מתבקשים להמציא להמשרד הציוני המרכזי בלונדון את שמות כל הממונים והעוזרים לאגודותיהם ומקומותיהם.

ד) חובת הממונה היא לנהל את כל תעמולת־השקלים ולהשגיח, שההחלטות בנידון זה יוצאו אל הפועל. הממונה כמו עוזריו מתעסקים בראש וראשונה בהפצת השקלים כפי דרישות הועד המרכזי. לתכלית זו קובע הממונה סקציות אחרות, מחלק את המקום לתחומים ולחלקים שונים בשביל תעמולה והפצת שקלים: על־ידי זוגות, המבקרים את בתיהם של התושבים, באספות־עם ובאספות־קהל ובכל מקום שהוא. סקציה מיוחדה נקבעת בשביל התעמולה בעתונות המקומית.

ה) פעם לשבוע מחויב הממונה לתת דין־וחשבון לפני ועד האגודה על־דבר מהלך העבודה.

ו) הממונים והעוזרים של כל האגודות הציוניות הנמצאות במקום אחד מסתדרים ל„מועצה פלנרית בעד תעמולת השקלים”. הם עורכים אספות וקונפרנציות מאוחדות וקובעים את כל שיטת התעמולה ואמצעיה לפי תנאי המקום.

ז) כל ועד ארצי מרכזי או פדראציה בוחר באחד מחבריו ל„ממונה ראשי על עניני השקלים”. הוא מנהל את המשא־והמתן עם „ממוני־השקלים”, שעל־יד כל האגודות בארץ, ממציא להם את ההוראות הדרושות ונותן דין־וחשבון לפני הועד המרכזי על־דבר מהלך העבודה והפצת השקלים לא פחות משתי פעמים בחודש. הממונה הראשי מתעסק ומטפל בעיקר בתעמולת השקלים ומקדיש לה רוב עבודתו. הוראותיו ופקודותיו לכל הממונים על השקלים שבהסתדרויות הארציות צריכות לפי חוקי המשמעת הציונית להמלאות בלי דחוי.

2) מכירת השקלים. א) השקל בזמן הזה צריך להחשב בתור חוב לאומי כללי. כל יהודי הרוצה בבנין ארץ־ישראל ובבית לאומי לעם ישראל, הריהו מכיר ומודה בהפרוגראמה הבאזילאית. הפצת השקלים מן הדין הוא שתקיף את כל החוגים האלה מבלי אשר יהיו השוקלים האלה מוכרחים, על־ידי קנין השקל, להסתפח לאגודה ציונית זו או אחרת. קנין השקל כשהוא לעצמו הוא פעולה חפשית ודימונסטראטיבית, הפצת השקלים במדינה או בעיר צריכה איפוא להיות נערכה וקבועה מראש לא על־פי מספר הציונים המאורגנים ומסודרים באגודות ובחברות, כי־אם ביחס להמספר הכללי של אוכלוסי היהודים הנחתים שם. מספר השוקלים צריך שיהיה העד החי והבולט ליחוסם של המוני העם בכל מקום להסתדרות הציונית.

ב) על סמך ההכרה הזאת צריך לסדר את הפצת השקלים על יסודות חדשים ורחבים. הופעה ידועה היא בהרבה ערים ומקומות שמכירת השקל אינה מסודרת כראוי ושלפעמים קשה להשיג שקל אפילו למי שרוצה ומבקש לקנותו. מכירת השקלים מצטמצמת על־פי רוב באגודות הציוניות ורק בשעות מיוחדות באופן שאין שום אפשרות למכירה המונית ורחבה. מכירת השקל צריכה להיות לדבר חי וניכר ברחוב היהודי. האפשרות לקנות את השקל צריכה להנתן בכל מקום ובכל שעה. לתכלית זו צריך לסדר את מכירת השקלים בשורה שלמה של מקומות צבוריים, שהקהל מרבה לבקר אותם במשך כל היום, כמו: בבאנקים, בבתי־מסחר והנויות ובשאר מקומות המתאימים למטרה זו. מודעות מיוחדות ונראות לעין צריכות לציין את כל המקומות האלה ולהתפרסם בתמידות בעתונות היהודית המקומית. היסוד להצלחת תעמולת השקלים מונח ביצירת

האפשריות להפצה המונית בכל שדרות העם.

3) הדין־וחשבון של המרכזים.

הועד הפועל דורש בזה מאת כל הועדים הארציים והפדראציות להמציא לו פעם בחודש לפחות דין־וחשבון מפורט על־דבר מהלך תעמולת השקלים במקומם. אנו מדגישים, שקבלת הדינים־וחשבונות האלה תנאי הכרחי הוא כדי לאפשר להועד הפועל את ההנהלה המרכזית וההשגחה הכללית על כל התעמולה הגדולה הזאת.

חברים! המשרד הציוני המרכזי בלונדון עומד לשרותכם ולעזרתכם ויתאמץ להמציא לכם את החומר הנאות לתעמולה וכל הידיעות הדרושות לכם. לעבודה, אחים! גשו־נא אל התעמולה במרץ ואמונה ותנו כבוד ועוז להסתדרות הציונית.

בברכת ציון ותחיה.

הועד הפועל של ההסתדרות הציונית.

לונדון.

חָזוֹת

מאת מ. פיינשטיין.

כ״ב

ג׳ *

יִבְאַחַר הַלֵּילוֹת הַזּוֹעֲמִים הָרוֹגְזִים מִמֶּרְכְּבוֹת שְׂטָנִים,
עֵת סַעַר וָסַעַר יָקִימוּ מַיִּמִים וּמִדְבָּרוֹת־לַהַט
לְקַרְקֵר אֶת חוֹמוֹת הַחֹשֶׁךְ וּלְרַמְסָן עַד דֹּק וְלֹא יוּכְלוּ,
רַק יִפְּלוּ לְאָחוֹר שְׂסוּעִים וּבַאֲרֻבּוֹת הֶעָשָׁן יִסְתַּתְּרוּ
בְּעוֹד תְּרוּעַת־מִלְחָמָה גּוֹסֶסֶת בִּיבָבָה מִגְּרוֹנָם הַנִּפְצָע,—
אָז תִּפְרֹץ אֲנָקָה מֵעַרְשֵׂךְ—אֲנָקָה בַּת צִירִים יִרְעָדָה,
יִפַּרְפֵּר קוֹל חָדָשׁ אַךְ נוֹלַד יִבְקַע אֶל אָזְנֵי הַכְּבֵדָה,
„מַזָּל טוֹב“.. „יֶלֶד..“ „בֵּן זָכָר“.. יִקְרַע אֶת עֵינַי עַל קָרְחָן,
יְהֵד פִּטְפּוּט „אַבָּא“ כֹּה חָמִים יִתְעוֹרֵר בִּלְבָבִי הַכָּלֶה.
יִפְתְאֹם תְּעוֹרַרְנָה גֶּחָלִים נִרְדָּמוֹת בְּשַׁעֲרֵי הַתַּנּוּר
יִפָּקְחוּ עַפְעַפֵּי־עֵינֵיהֶן יִגָּלֶה בְּרַק־מְבוּכָה מִתְחַתָּם,
בִּמְבוּכַת הַשּׁוֹמְרִים בִּשְׁעָרִים בְּבֹא אָדָם זָר אֱלֵי גְבוּלָם
בְּאֶשׁוֹן הַלַּיְלָה הָאָרֹךְ וּפִיהֶם לֹא שָׁאָל.
וְלַחַשׁ־תְּרֻעוֹמוֹת יְדוֹבֵב הָאֵפֶר שֶׁהֵקִיץ מִשְּׁנָתוֹ:
„מִי בָּא כָאן, וְהַלַּיְלָה כֹּה אָיֹם וְהַשֵּׁנָה עֲמוּקָה וּמְתוּקָה?“
עוֹד רֶגַע וְהִנֵּה הַזָּר הַלֹּא־קָרוּא מִתְיַצֵּב לְעַרְשִׂי,—
יְדַעְתִּיו, נְבוּב־הָעֵינַיִם:
„סַמָּאֵל!“
„בֵּן, בֵּן, הִכַּרְתָּנִי!
אָנֹכִי שַׂר שְׁאוֹל וְתַחְתִּיּוֹת פֹּה נִצָּב לְנֶגֶד עֵינֶיךָ.
אַבִּירֵי סוּסוֹתַי רָתַמְתִּי לְמֶרְכֶּבֶת מַלְכוּתִי הַכְּבוּדָה,
וָאַעַל מִתְּהוֹמוֹת־מֶמְשַׁלְתִּי לְבַקֵּר אֶת נְוֵךְ הַלַּיְלָה

* הפרקים א׳ וב׳ נדפסו בגליונות ל״ג ול״ד.

וּ„מַזָּל טוֹב״ לֵאמֹר לְךָ וְלַיֶּלֶד, זֶה יוֹצֵא חֲלָצֶיךָ,
בְּשֵׁם כָּל פַּחוֹתַי וּסְגָנַי הַיּוֹשְׁבִים עַל שֻׁלְחַן הֵיכָלִי.
הֲתִזְכֹּר? אָנֹכִי עַל עֶרֶשׂ לֵיל־חִשְׁקְךָ הָרִאשׁוֹן נִצַּבְתִּי.
הֲתִזְכֹּר... אַךְ לָמָּה נִבְהַלְתָּ וְלָמָּה עֵינֶיךָ מִתְבַּלְּטוֹת
נִנְעָצוֹת בְּעֵינַי הַחֲרוּרוֹת כִּמְחַפְּשׂוֹת כַּוָּנָה נִסְתָּרָה?
הֵן אֲנִי לְשָׁלוֹם זֶה בָּאתִי, הֲתַשְׁלִים עִמָּדִי?
שִׁיר, וּמִלִּים נִצָּנֵי תְהִלָּתְךָ וּמְקוֹרוֹת תַּאֲוָתְךָ מִסְתַּתְּמִים,
וְכִסְאֲךָ נוֹעַ יָנוּעַ, וְכֶתֶר חַיֶּיךָ צוֹנֵחַ,
וּבְקֶרֶב הַיָּמִים וְיִפֹּל וְנֻפַּץ אֶל סַלְעֵי אֲבַדּוֹן.
הֵן נָכוֹן כְּבָר יוֹרֵשׁ כִּסְאֲךָ, זֶה בִּנְךָ הַנּוֹלָד יִירָשׁ,
מִדָּמְךָ לְשַׁד חַיָּיו יִנַק וְעַל אַשְׁפּוֹת גְּוִיָּתְךָ יְנַצְנֵץ.
הֲתַשְׁלִים? כֵּן, תַּשְׁלִים, יָדַעְתִּי תְּשׁוּבָתְךָ,
וְעַתָּה הַשָּׁלוֹם לְךָ וּלְבֵיתְךָ, מֶרְכַּבְתִּי מְחַכָּה...״
וּלְפֶתַע יֶעְלַם אוֹרַח־הַלַּיְלָה הַמּוּזָר וְהַצּוֹאִי,
אַךְ הֵדוֹ עוֹד יַהֲלֹם בֵּין אַבְנֵי אֲרֻבַּת הֶעָשָׁן הַפְּרוּצָה,
וִילֵלַת שׁוֹטוֹ הַנַּחַת עַל גַּבֵּי אַבִּירֵי־מֶרְכַּבְתּוֹ
עוֹד תְּהַדֵּר מִבֵּינוֹת לֶעָבִים: „כֵּן, תַּשְׁלִים, יָדַעְתִּי, יָדַעְתִּי״...
וּכְלָבִים בֶּחָצֵר יִנְבָּחוּ...
וְאַתְּ עוֹד תִּתְהַפְּכִי בְּעַרְשֵׂךְ כֹּה חִוְּרָה וִיגֵעָה,
וְסִפּוּק בְּעֵינַיִךְ הַלֵּאוֹת וּזְרוֹעֵךְ בֶּן רַחְמֵךְ הוֹבֶקֶת,
וְלֹא תֵדְעִי כִּי שִׂנְאָה תּוֹסֶסֶת בְּנַפְשִׁי לְיוֹרְשֵׁי הָעֹנֶג,
וְקִנְאָה טוֹרֶפֶת אֶת לִבִּי — קִנְאַת הַ„יּוֹרֵד״ בְּ„עוֹלֶה.״
וּכְלָבִים בֶּחָצֵר יִנְבָּחוּ...

ד.

וְהַרְבֵּה אֲבִיבִים יִפְרְחוּ וְחֳרָפִים יְשִׁישִׁים יִמַּס;
עַל קֶבֶר חַדְלוּנִי הַנִּצְחִי וּכְפִרְצֵי מַצַּבְתִּי הַשְּׁקוּעָה;
אַךְ יוֹרְשִׁי אָז יִשְׂגֶּה בָּעוֹלָם וּשְׁמָשׁוֹת מְשַׂחֲקוֹת לְרַגְלָיו,
וְנָשִׁים מִתְגַּעְגְּעוֹת בַּלֵּילוֹת לְעֵינָיו הַיּוֹקְדוֹת בְּכַחֲלָן
וּלְנִיפֵי הֶחָסִין וְזָקוּף — יְרֻשַּׁת גְּוִיָּתִי הַנּוֹבְלָה.
אָז תַּעֲלֶה מִתַּחַת לְקַרְשֵׁי־הַגּוֹלָל הָרוֹקְבִים בְּטֶרֶם
קִנְאָתִי הַטְּרוּפָה וְתוֹסְסָה בְּתוֹךְ נִבְכֵי עֵינֵי הַנְּבוּבוֹת,
הַמְּקַנְּנוֹת בְּגֻלְגָּלְתִּי הַנְּשַׁמָּה וְיוֹחֲשָׁה מִתְּאוֹת־תּוֹלָעִים,
וְרָדְפָה אֶת יוֹרְשִׁי הַחוֹשֵׁק וְקָרְאָה עַל אָזְנָיו הַבְּהוּלוֹת
בְּקוֹל קְרוֹשֵׁי־עֶלְיוֹן וִישִׁישִׁים עִבְרֵי־בַטָּל וּסְרִיסֵי כָל עֶרְוָה:
„לֹא תַחְמֹד!״

פּוֹלְסבּוּרג, 1919.

זִכְרוֹנוֹת סִפְרוּתִיִּים

מאת

ראובן בריינין.

א.

הנה כבר עבר זה יותר מדור שלם מעת אשר נכנסתי אל מקדש הספרות העברית לעבוד בה, או כמו שהיינו אומרים אז: „לכהן בה". לא במקרה פלט עטי את המלה „מקדש", כי אמנם כמקדש היתה הספרות העברית בעיני אני ובעיני הטובים שבבחברי, אשר החלו אתי כמעט בזמן אחד לעבוד בספרותנו הלאומית. אחד־העם, מיכה יוסף ברדיצבסקי, בן־אביגדור, א. לוינסקי, י. ח. טביוב (שני הסופרים האחרונים נפטרו מאתנו), וכותב הטורים האלה החלו כמעט בתקופת־זמן אחת את עבודתם הספרותית בשפה העברית, בהעתון היומי „המליץ", שהיה אז הבימה הספרותית היחידה לטובי הכשרונות העברים, שצמחו כמעט בבת־אחת, כמו על־ידי איזה כח־קסם נפלא, בחיינו אז. בראש „המליץ" עמד אז ראש סופרי וראש משוררי ישראל של אותה התקופה, י. ל. גורדון.

רק דור אחד עבר מני אז, וכשאני סוקר בסקירה מקפת וכללית אחת על כל הנברא בספרותנו העברית במשך הזמן הקצר הזה, הנני מלא התפעלות על האות והפלא שנעשו בחיינו התרבותיים במשך דור אחד. אות ופלא שמעידים על שפעת כח החיים, על עושר כחות היצירה ומרץ הרוח הצפונים עוד באומתנו. הנה כי כן כבר יש לנו ספרות עברית הראויה לשם זה, למרות הבקורת החריפה שאנו מותחים עליה, ספרות האוצרת בקרבה את תמצית כחות היצירה הרוחנית אשר לחלק עמנו ההוגה עברית, ספרות הבוללת בקרבה את רוח העם העתיק, גם את שאיפותיו, געגועיו ותקוותיו, מחשבותיו והגיונותיו החדשים ביחד עם המחשבה האנושית, אוצרות העבר ומזרע העתיד. הנה כי כן כבר יש לנו גם סופרים ומשוררים ממדרגה ראשונה. וכל זה קם ויהי רק במשך דור אחד, כל זה נוצר ונברא בקרבנו למרות התנאים הקשים, למרות חיי השעבוד, חיי הנדודים, ולמרות הבגד והמעל לקדשי האומה, שבגדו ושמעלו בהם רבים מבעלי הכשרונות שבעמנו, שהם נתונים לעמים אחרים.

אז כאשר החילותי לעבוד בספרותנו העברית, לא היתה עלובה זו כלל ראויה לשם זה. סופרים עברים קבועים החיים על עטם, מלבד אחדים שעבדו ב„המליץ" וב„הצפירה", לא היו עוד בישראל. כל הסופרים והמשוררים העברים שבדור ההוא, וגם היותר גדולים והיותר מפורסמים שבהם, הי רק כאורחים בהיכל הספרות, שהיו נכנסים בו דרך אגב מזמן לזמן, אחרי הפסקות פחות או יותר ארוכות, סופרים שהיו כותבים מה שהם כותבים רק כנוח עליהם הרוח, או כאשר האמינו, כי נחה עליהם הרוח. אלה היו סופרים מתנדבים, סופרים במקרה ובהזדמנות. כל אחד מן הסופרים הללו עבד בזוית מיוחדה, ולא ידעו כלל איש את רעהו גם בשעה שהיו חונפים זה לזה או מתנפלים זה על זה. רובה של הספרות העברית החדשה לא היתה לה תכלית בפני עצמה, זכות־הקיום בפני עצמה. היא שמשה רק כעין מעבר מבית־המדרש הישן לעולם אחר, לעולם זר לרוחנו. לכל הסופרים העברים, מלבד אלה אשר עבדו במספר מצומצם מאד בבתי־המערכת של שני העתונים העברים הנזכרים (שהיו אז היחידים והמיוחדים בכל העולם העברי), — לכל הסופרים העברים היו עבודות ופרנסות שונות מחוץ לתחומה ומחיצתה של הספרות. מצוין הדבר, כי שני הסופרים העברים, אשר היו אחרי־כן, כל אחד במיצוע שלו ועל־פי דרכו המיוחד, לחלוצים בשדה התחיה הלאומית, משה ליב לילינבלום וי. ל. פרץ, היו פקידים בבתי־המתים של הקהלה, זה באודיסה וזה בוארשה. הקהלות העבריות היותר גדולות ברוסיה לא מצאו אז תפקיד יותר חשוב ויותר ראוי לשני הסופרים הגדולים האלה, שעמלו כל־כך להחיות את רוח העם, מהטפול בקבורת המתים. יתר הסופרים העברים היו רופאים, מורים, מוכרי־ספרים, מדפיסים, בטלנים סתם, או סוחרים וכדומה, ומהם שהיו גם עשירים, כמו הפרופיסור דוד קויפמאן בבודאפשט, אברהם עפשטיין בווינה, הבארון דוד גינצבורג בפטרבורג, אלעזר שולמאן בקיוב ועוד אחרים. אלה האחרונים עבדו בספרות העברית בשקידה והתמדה רבה לשם התחכמה והחקירה בישראל, ולא רק שהוציאו מכספם על הדפסת ספריהם, כי־אם גם היו לעזר להוצאת ספרי אחרים. היו גם כאלה, אשר בימי בחרותם החלו לעבוד בספרות העברית עבודת ארעי כמו לנסות עטם, ואחרי־כי עזבוה לגמרה בקנותם להם שם גדול בעולם המדע, כמו אליהו אורשאנסקי, שהיה למלומד גדול בתורת־המשפטים של רוסיה, והמהנדס הגדול ליפקינד, בנו של הגאון רבי ישראל סאלאנט.

כותב הטורים האלה (אין אני יודע כיום אם יש להתפאר או להתבייש בזה) היה הסופר העברי הראשון ברוסיה, אשר בחר בהספרות העברית בתור עבודה קבועה, ואשר לא עסק עד היום בשום עבודה ופרנסה אחרת מלבד עבודת הספרות זה יותר משלשים שנה. אני וחברי הנזכרים, ואחרי־כן עוד אחדים אחרים, בחרנו בספרות העברית לשמה, לשם תכלית בפני עצמה. הספרות העברית היתה לנו לכלי־מבטא להתחיה העברית — משאת נפשנו. רק פרץ סמולנסקין, שנפטר בשנת 1884, היה סופר לאומי ובעל מטרה ידועה, סופר לוחם ושואף לתחית רוח עמו והכרת ערכו. אולם מיום אשר ירד מעל בימת הספרות ועד אשר עלו עליה חבורת הסופרים העברים החדשים, בסוף שנות השמונים של המאה העברה למספרם, היתה הספרות העברית מלאה אנארכיה, מבלי שר ושליט. ה„כהן הגדול" במקדש הספרות העברית, י. ל. גורדון, התוה אז על דגלו: „היה יהודי באהלך ואדם בצאתך!" היא וכל יתר חבריו, הזקנים שבסופרי הדור ההוא, לא ידעו באמת „למי המה עמלים", ועל כן היו גם מלאים יאוש.

אותו פרק הזמן, שאני והטובים שבחברי־לעט נכנסנו אל הספרות העברית, היה זמן הסיום של תקופת ההשכלה בישראל. תקופה זו היתה כבר גוססת, אבל עוד לא כבו בה ניצוצות החיים האחרונים. בשנות השמונים של המאה העברה נתבשרה בישראל התקופה הלאומית,

תקופת התחיה. אותות הבשורה הראישונה היו עוד חלשים ובודדים, אבל משנה לשנה החלו להתרבות. אני וחברי טפלנו בקבורתה של „ספרות ההשכלה". הירושה אשר השאירה לנו אחריה, היתה בלתי־עשירה ביותר, אף כי לא חסרו בה גם אז כשרונות מצוינים וגם בעלי ידיעות הגונות או גם רחבות, אבל מפאת חסרון מטרה ברורה לנגד עיניהם ומפאת חסרון אמונה בלבם בנוגע לעבודתם הספרותית הלכו כשרונותיהם ונתבזבזו לפעמים לדברים פעוטים וקלי־הערך. נדמה לנו אז, כי עלינו להתחיל הכל מחדש. הצוואה הרוחנית, אשר השאירה לנו ספרות ההשכלה היתה: „אל תהיו כאבותיכם הספרותיים!". אני והטובים שבחברי, שמספרם היה מעט מאד, בחרנו בהספרות העברית לא בתור שעשועים וגם לא מפני אשר לא היו לנו דרכים אחרים בחיים. העולם היה פתוח לפנינו ובו היו דרכים ושבילים שונים למטרת החיים, וגם המטרות היו שונות, אבל אנחנו החלטנו, אחרי מלחמה פנימית ארוכה בנפשנו, לבחור לנו את דרך הספרות העברית. והמטרה — המטרה היחידה והמיוחדה — אשר היתה לנגד עינינו היא: תחית הרוח העברי ויצירת ערכים לאומיים. ברצוננו היה לגשור גשר בין האדם ובין היהודי שבלב. חלמתי לברוא ספרות, אשר תספיק להקוראים את צרכי המחשבה העברית והאנושית גם יחד. אמרתי: כל אשר לאדם לא זר לי. ואם כן ניתנה לי הרשות, ואולי גם חובה, לכתוב על כל דבר הנוגע לאדם. ההשקפה וההתיחסות להענינים האנושיים תהיינה מאליהן של עברי, של לאומי, מבלי כל כוונה מיוחדה לזה. אנחנו, הסופרים העברים הצעירים אז, קבלנו עלינו אחריות ספרותית גדולה וכבדה.

ואחרי אשר נגשתי אל העבודה בספרות העברית ברצון ברור ובמחשבה תחילה למשוך אליה קוראים מבני הדור החדש, מאלה אשר כבר פרנסו את נפשם בספרויות חיות ומאלה אשר כבר היה להם טעם ספריתי מחונך במדה ידועה, על כן היה עלי גם לבחון את אוצר הלשון העברית, שהשתמשו בה הסופרים העברים עד הימים ההם. בחנתי, נסיתי וראיתי, כי השפה העברית, כפי אשר השתמשו בה גם הטובים שבסופרי הימים ההם, לא היתה מסוגלה ומוכשרה כלל להביע בה את המחשבה האנושית ברור כל־צרכה, בכל צבעיה וגווניה. המליצה שלטה עוד אז בכל תקפה ובלי רחם. את הרעיונות היו מביעים רק בקרוב כמו מתוך ערפל. הרעיונות היו מועטים והדברים מרובים. הסגנון העברי ששלט אז בספרותנו היה ברובו תנ"כי, והסופרים לא הרשו לעצמם להשתמש במלים ובניבים, שאינם נמצאים בכתבי־הקודש ולא גם בגזרות ובמשקלים שאינם נמצאים בתנ"ך. ועל כן היתה השפה דלה וצנומה ובלתי־מספיקה כלל לצרכי הרוח של הסופר או של הקורא. רוב הסופרים העלימו עיניהם בכוונה ובעקשנות נפרזה מכל התפתחותה הארוכה של השפה העברית מזמן התנ"ך עד ימינו אלה. הסופר היה צריך לחנוק את מחשבתו, אם היתה לו בכלל מחשבה משלו, היה צריך לקצץ את כנפי רוחו ודמיונו, להתכווץ ולהתמעט בדמותו רק למען יוכל להכנס לפתחי השערים של הסגנון המקובל והמשובש. המחשבות היו לפי מספר המלים הנמצאות בכתבי־הקודש. בשפה מתה כזו, בסגנון חנוט ומאובן כזה אי־אפשר היה לדבר אל קהל עברי חי, אשר כבר התרגל לקריאה בספרויות חיות. והיו אז גם סופרים שהשתמשו בסגנון מעורבב, בסגנון הרבנים, שהיו לוקחים מלים ובטויים מכל הבא בידם ומכל הנופל לתוך עטם. הסגנון — פירושו הוא אחדות השפה, אחדות ההרצאה. אולם בסגנונם של הסופרים ממין האחרון היתה חסרה האחדות. גם לא היה בו שום נוי מלוטש ושום דיוק. ונוסף לזה היה הסגנון העברי של הימים ההם מטופל במלים יתירות ומסורבל במליצות קשות המכבידות את ההבנה על הקוראים. כשאנכי קורא היום, למשל, את ספרי א. ה. וויס, ספרי ד"ר שלמה רובין ושפ"ר, הנני שואל את עצמי: רבונו של עולם, באיזו שפה כתבו הסופרים העברים הללו? הלא אין זאת שפה כלל, הלא אין זה סגנון כלל, כי־אם איזה בליל משונה של מלים, של פסוקים שלמים או של חצי פסוקים.

אם כן, ראשית לכל היה מן ההכרח לבחור בשפה עברית אנושית, בשפה ברורה שהיא גם מספיקה לכל צרכי הרוח והרגש. הלא אין לנגן אם אין כנור, הלא אין לתקוע בשופר אם אין שופר.

ובאותם הימים שנכנסתי אל הספרות העברית ישב לו הסופר אליעזר בן־יהודה בירושלים והמציא לו מלים חדשות ומחודשות. כעין בית־חרושת ליצירת מלים פתח לו ב„הצבי". הוא המציא גם מלים טובות ורצויות, אבל אי־אפשר היה להסופרים להשתמש בהן, אם היו חפצים, כי יבינו הקוראים את אשר הם כותבים בשבילם. ערכן ופירושן והוראתן של המלים המחודשות היו עוד מוטלות בספק, צריכות היו עוד תרגומים בעברית, לביאור רש"י חדש. מצד תחית הלשון וחקירתה היה ערך ידוע להנסיון של המצאת המלים החדשות, אבל רק להלכה ולא למעשה. המלים החדשות האלה היו לרוב סופרינו אז בבחינת: „הלכה ואין מורים כן".

שְׁתֵּי בִּיוֹגְרַפְיּוֹת שֶׁל הֶרְצֶל *

(הערות אחדות.)

מאת

ד"ר נ. מ. גלבר.

א.

לפני ימים אחדים יצא לאור ספרו של הפרופיסור ד"ר ליאון קלנר Theodor Herzl's Lehrjare, ובלקחי את הספר הזה בידי הייתי מלא תקוה, כי אמצא בו ציור שלם ומלא מחיי הרצל ומעבודתו בתור אדם ובתור יהודי. בשקידה רבה עברתי על־פני הספר הנזכר — אבל בגמרי לקרוא בו, הכזיב את תקותי ומר נואשתי. הנה גם שמו של הספר לבד כבר עשה עלי רושם רע. הפרופיסור קלנר קרא להמונוגראפיה שלו „טעאדאר הערצל'ס לעהריאהרע" (1860—1895), ואני שואל את עצמי: איך יכולים לקרוא

* מתורגם ממה"ע „וויענער מארגענצייטונג" על־ידי [illegible]

יתקופה של שלשים וחמש שנות חיים של אישיות חזקה כשל הרצל בשם שנות־לימוד?

אמת הדבר, בדעתו של קלנר היה להבדיל בין הרצל הציוני ובין הרצל הסופר שלא התענין כלל בשאלת היהודים עד אשר כתב את ספרו „מדינת היהודים", אבל בשביל לציין את ההבדל הזה, הלא היה יכול לבחור שם אחר לספרו.

את המונוגראפיה שלו מתחיל הפרופיסור קלנר בתאור הוריו של הרצל ואת הסביבה בביתו. מזה עובר המחבר לתאורו של הרצל בתור תלמיד הגימנאסיה, אחרי־כן בתור סטודנט ואת נסיונותיו הראשונים בתור סופר. על חייו הנפשיים באותה התקופה השפיע ידידו היינריך קאנא השפעה רבה. קאנא זה היה טפוס מענין בתור סופר מודרני.

אחרי שורה ארוכה של נסיונות בלתי־מוצלחים עלה בידו של הרצל הסופר לנחול מעט־מעט נצחונות ידועים בשדה הספרות — עד אשר נעשה לסופרו של העתון הווינאי „דיע נייע פרייע פרעסע" בפאריז.

בפאריז החל הרצל, שהיה עד אז ידוע רק בתור פיליטוניסטון, להתענין בהפרובלימות של הפוליטיקה. בפאריז התעוררה בו, בהרצל, ההכרה היהודית והרעיון של מדינת־יהודים. במסגרת זאת נתונה תמונתו של הרצל כפי שמתארו ליאון קלנר. בלקחי את המחברת של זה האחרון בידי האמנתי, כי אמצא בה חומר חדש של עובדות, הנותנות להקורא את האפשרות לחקור בחקירה יותר עמוקה בתוך אישיותו הנפלאה של הרצל. אבל אחרי הקריאה בפרקים הראשונים יכיר הקורא, כי המונוגראפיה של קלנר לא תהיה לו לעזר בדבר זה.

כבר מהדפים הראשונים אנו מכירים, כי קלנר הקדיש את מחברתו להרצל הסופר ולא להרצל האדם, היהודי והציוני, אולם בקראנו הלאה הננו נוכחים, כי גם ציורו של הרצל הסופר לא הצליח בידי המחבר.

כי המונוגראפיה של קלנר — ובבקורת נאמנה וישרה מחויבים להגיד זאת — אינה אלא ילקוט של איזה חמרים ביוגראפיים, מקושטים בחרוזים או גם בשירים שלמים וארוכים של הרצל, במעשיות אחדות, במכתבים אשר כתב הוא לאחרים והאחרים אליו.

ומפני זה לקויה המחברת גם מצדה הטכני. לדוגמה: הפרופיסור קלנר מתאר בדף 99 את הצעיר קאנא, ידידו של הרצל, להראות, כי הנפש הטראגית של הראשון, קאנא, השפיעה השפעה חזקה על השני, על הרצל, וזה האחרון בחר בידידו הנזכר בתור נושא ובתור סמל לגבור ברומאן מחיי היהודים, שהיה בדעתו לכתוב. והנה בלי כל קישור ובלי כל יחס אל המוקדם מביא המחבר פתאום קטעים מהרומאן של הרצל, שנשאר בכתובים בלתי־מוגמר. פתאומיות כזו אנו מוצאים גם בצד 144, שאין שם שום קשור פנימי בין הדברים המתוארים.

ודבר זה מפליא אותנו ביחוד אצל קלנר, שהנהו סופר דברי ימי הספרות ומומחה במקצוע זה.

יותר טוב היה עושה המחבר דנן אילו היה מדפיס את מכתבי הרצל ושיריו בתור „נספחות" בסופה של המונוגראפיה. אולם אם היה עושה כזאת, אז מסופק אנכי, אם כל הציורים והתיאורים מחיי הרצל הסופר היו מכילים חמשים דף. ובקראנו את המחברת של הפרופיסור קלנר ישנה לכבוש בלבנו את החשד, כי המחבר הכניס אל בנין מחברתו מראי־מקומות מכתביו וממכתביו של הרצל בכדי להפוך את המונוגראפיה לספר שלם.

רושם מוזר ומיאש עושה הפרק: „הרצל והיהדות". הקורא מקוה, כי בפרק זה ימצא נתוח (אנאליזה) היסטורי־בקרתי של המעבר מהרצל הסופר־האירופאי להרצל המחבר, או יותר נכון אם נאמר, היוצר של מדינת־היהודים.

במקום זה מוצא הקורא הערותיו של הרצל לקונטרסו של הפילוסוף דיהרינג: „שאלת־היהודים", הבא לאחר זה, המכיל 12 דפים תופסים מכתביהם של הרצל ושל המשחק טבלי אחד־עשר דף.

אין אני חפץ כלל להגיד בזה, כי קלנר לא היה צריך לפרסם את החומר החדש הזה. אדרבה, מעלתה היחידה של המונוגראפיה שלו היא זו שפרסמה חומר־מכתבי שלא היה נודע עד כה — אבל כל החומר הזה היה יכול להיות נדפס בתור הוספה מיוחדה. ואחרי אשר המחבר לא עיבד כראוי את החומר הזה בפנים ספרו, על כן היה צריך לקרוא את המונוגראפיה בשם: „שנות־לימודיו של הרצל, קובץ של מכתבים וקטעים ספרותיים שלא נתפרסמו עד כה".

ומפני הטעמים האמורים הכזיב קלנר את תקותנו ששמנו בו, יען כי לא נתן לנו בספרו את הביוגראפיה של הרצל במובן המדעי וההיסטורי.

ועוד יותר גדולה התמיה אם נשים אל לבנו מה רב היה החומר החדש שנמצא בידי קלנר, ושהיה יכול להשתמש בו בשביל תולדותיו של הרצל. והלא קלנר היה יכול לתת לנו, — לוא ידע להשתמש בהחומר שהיה בידו באופן יותר חרוץ, — בהמונוגראפיה שלו פרק חדש בההיסטוריה הצעירה של עמנו.

לצערנו, לא מלא קלנר את התפקיד של תעודתו.

את החסרון הזה מלא, במדה ידועה, הסופר ראובן בריינין, הביוגראף הנודע של פרץ סמולנסקין, בהביוגראפיה של הרצל, אשר נתן לנו (ספרו זה נדפס לפני זמן מה באמריקה).

ב.

הנה גם התכנית בלבד של ספר־התולדות אשר כתב בריינין * עושה כבר רושם אחר מזה של המונוגראפיה אשר כתב הפרופיסור ליאון קלנר. בקראנו את ספרו של בריינין הננו מכירים תיכף, כי בחפצו היה לתת לנו לא פרק או פרקים מחייו של מנהיג־הדור, אבל כוונתו היתה לתת להקורא ביוגראפיה שלמה של הרצל, את כל תולדות חייו, על היסוד והמצע של תולדותיה של כל אותה התקופה שבה חי ופעל היוצר של „מדינת־היהודים".

המחבר היה עמל לתת לנו תמונה בהירה ומשוכללה מהגבור שלו. ואם נשפוט על־פי החלק הראשון המונח לפנינו, יש לנו היסוד לקוות, כי תצלח בידי בריינין כל התכנית הזאת.

---

* „חיי הרצל", מאת ראובן בן מרדכי בריינין, ניו־יורק, תרע"ט

הביוגראפיה של הרצל הכתובה בידי בריינין תהיה בעלת שלשה חלקים. בהחלק הראשון, שכבר יצא לאור, מתאר המחבר דנן בחמשה־עשר פרקים את חיי הרצל בילדותו, בתתו לנו גם את תולדות מישפחתו עם כל הפרטים הדרושים, את התפתחותו בתור אָדם ובתור סופר, עד כי הוא מגיע אל אותו פרק הזמן שבו הרצל, שכבר קנה לו הכרה יהודית, נכנס בתור פועל ויוצר אל ההיסטוריה החדשה של עמנו.

עם הרצאָתו של הרצל באספת החברה „כל ישראל חברים", — בשנת 1896 בתשעה לחודש נומבבר, — שבה כבר נתן השקפה ברורה על תכניתו הציונית, מסיים בריינין את החלק הראשון של ספרו. אבל ההבדל שבין ספרו של בריינין ובין ספרו של קלנר הוא לא רק בהתכנית, כי־אם גם בעצם התוכן.

כבר ההיקף של החומר שהשתמש בו בריינין בספרו נותן ליצירתו זו צורה אחרת לגמרי. אולם מלבד זה הנה גם אופן ההרצאָה והציורים הביוגראפיים שבספרו זה של בריינין, אם נשוה אותם לאלה של ליאון קלנר, עולים עליהם בבהירותם ההיסטורית, בסקירתם המקפת ובערכם המדעי.

החומר שהיה בידי בריינין לא היה באותה מדה שנמצא בידי קלנר — שהיה נועד להיות הביוגראף הרשמי של הרצל — ובכל־זאת עלה בידיו לנצח ולהכריע את קלנר גם במקצוע זה.

והקורא — אחרי אשר יקרא את ספרו של בריינין עד תומו — צריך להגיד לעצמו, כי מתוך הספר הזה הכיר באופן יותר יסודי את חיי הרצל ואת התפתחותו מאשר הכירם מתוך המונוגראפיה של קלנר, אף כי החומר שהשתמש בו זה האחרון היה יותר עשיר.

ביחוד חדר בריינין לתוך חייו של הרצל בגיל בחרותו. בריינין חדר לתוך החיים האלה בחוש יותר הגיוני, בחוש יותר חד ודק מזה של קלנר. בריינין השתדל לבאר את התפתחותו של הרצל בימי שחרותו לאורם של הזרמים הרוחניים באותה התקופה. הוא מתאר לפנינו את ההשפעות השונות שפעלו על חיי רוחו של הרצל, והוא עושה זאת באופן יותר מדויק מזה של קלנר. מתוך ספרו של בריינין אָנו מכירים, למשל, את היחוסים הנפשיים של הרצל לביסמארק, לתורת המדות של ברוך שפינוזה ולרבים אחרים ואת השפעתם על חיי רוחו של מנהיגנו הגדול המנוח.

גם להרצל הסופר הקדיש בריינין נתוח בקרתי במדה יותר רחבה ויותר עמוקה. את המעבר של הרצל הסופר להרצל מנהיג היהודים תאר לנו בריינין מתוך סקירה היס־טורית חדה על היהדות של אותה התקופה ומתוך הסתכלות דקה במעמקי נפשו של גבורו. ובאופן זה נתן לנו בריינין רשימה מענינת של אותו פרק־הזמן בתור מסגרת שבה נתגלתה אישיותו של הרצל בכל הודה ובכל תקפה. אולם את החלק היותר גדול של ספרו הקדיש בריינין להרצל היוצר של הציוניות המדינית.

ראובן בריינין מתאר לנו את הניגוד העז שבין הרצל המדינאי היהודי ובין הבארון הירש בעל־הצדקה היהודי. מענין הוא לקרוא איך התאמץ הרצל להוכיח להבארון הירש, כי מחשבתו ליסד מדינה יהודית איננה פרי דמיונו של איש משוגע וחסר דעה, וכי הוא, הרצל, אף שעוד צעיר הנהו, בן שלשים וחמש, הנה כבר הגיע לאותו הגיל, שבו כבר יצרו חכמי המדינה הגדולים היסטוריה, כי עומד הוא במיטב שנותיו וכחותיו הפוריים, וכי עוד יתפתח ויתעלה וירכש האמון והבטחון בכשרונות רוחו ועוז דעתו.

בריינין מתאר לנו בפרוטרוט את נסיונותיו הראשונים של הרצל להוציא לפועל את מחשבתו על־דבר המדינה היהודית ולרכוש נפשות להציוניות.

אָמנם בריינין לא הביא בפרק זה חומר חדש, אבל למרות זה עלתה בידי כשרונו לתת לנו תמונה חיה ומדויקה, באופן היסטורי־אוביקטיבי, מנסיונותיו הראשונים של הרצל, של יהודי מדינאי ואָדם מודרני, טפוס חדש שלא היתה דוגמתו בדברי־ימינו עד העת ההיא.

אמת הדבר, שגם ספרו של ראובן בריינין איננו נקי מחסרונות, אבל ספורים הם, אין הם מקלקלים את הגזרה והבניה הכללית של המונוגראפיה שלו. ואָנו מקוים, שהחלקים הבאים יהיו חפשים גם מאותם החסרונות המועטים.

* * *

שתי ביוגראפיות של הרצל, אבל כמה שונות הן בבנינן החיצוני והפנימי.

האחד — הפרופיסור ליאון קלנר — היה ברעתו לתאר את תיאודור הרצל בתור אָדם השואף לשלטון ולתקיפות. או בדברים יותר נכונים: ברצונו היה להציג לפנינו את הרצל בתור טפוס יהודי המתפתח לאישיות ביסמארקית, אם גם לא במלוא מובנה של מלה זו. אולם ברצונו של ראובן בריינין היה: להיות רק הביוגראף, בהוראָתה האמתית של מלה זו, הנאמן של גבורו — ודבר זה גם עלה בידו. ואָנו מקוים, כי החלקים הבאים של „חיי הרצל" יעשירו את המדע ההיסטורי שלנו, אותו המדע שהוא עדיין כל־כך צעיר וזה אך החל להתפתח.

ווינה.

חֲדָשׁוֹת וּמְאוֹרָעוֹת

ב א מ ר י ק ה.

— ג ב י ת   ה ע ד ו ת   ב נ ו ג ע   ל ה פ ס ק ת   ה ה ג י ר ה. ביום השני העבר, 3 ליאנואר, התחילה בווא־שינגטון גבית העדות (הירינג) על־ידי ה„ועדה להגירה" של הסינאט בנוגע להצעת־החוק הקונגרסית, שאמריקה תנעול את שעריה בפני המהגרים.

כידוע, נתקבלה כבר הצעת־החוק הזאת בקונגרס ועכשיו צריכה „ועדת ההגירה" של הסינאט להביע את דעתה בענין זה, וכמובן, שהבעת־הדעת הזאת תלויה הרבה ברושם שיקבלו חברי הועדה מדברי העדים של שני הצדדים — של המתנגדים להצעה ושל המגינים עליה.

הראשון לגבית עדותו היה „אבי" ההצעה הזאת, הציר לקונגרס — דזשונסון. הגנתו, כפי שמודיעים מוואשינגטון, היתה בלתי־מוצלחת. הוא התכונן לשאת נאום לפני הסינא־טורים ו„להלהיב" אותם, אולם הם הפסיקוהו תיכף בשאלות שונות ודרשו ממנו ראיות נגד ההגירה המיוסדות על עובדות.

תשובותיו עשו רושם, שידיעותיו מיוסדות על השערות וסברות ואין לו כל מושג ברור משאלת ההגירה ותנאיה ומצבה באמריקה ובאירופה.

מספר גדול של באי־כח הסתדרויות, מוסדות וחברות־מסחר פרטיות מלא את האולם. ביניהם היה רב מספר המתנגדים להצעה ממספרם של המגינים.

בין המתנגדים ניכרת מאד באות־הכח של ההסתדרויות והחברות היהודיות החשובות מאלה יש לציין: „חברת הכנסת אורחים" (באי־הכח: י. ל. ברנשטיין, ליאון קאמייקו והשופט ליאון סנדרס); הקונגרס היהודי האמריקאי (באי־הכח: סטיפן וויז, מוריס רוטנברג, יוליוס פיוזה, ברנארד ריטשארדס ומ. שטראסברגר); אגודת החיילים היהודיים שהשתתפו בצבא המלחמה האמריקאי; ה„חברה להגנה מפני הפרעות"; הועד היהודי האמריקאי (בא־הכח: לואיס מארשאל); התאחדות יהודי רומיניה; האורדן בני־ברית; ועד ההגירה של התאחדות האומנויות היהודיות (געווערקשאפטען); אורדן הפועלים היהודיים — „ארבייטער רינג"; הפדראציה של יהודי הונגריה ועוד.

ה„ניו־יורק הירולד" בדבר מספר המהגרים היהודים. העתון „ניו־יורק הירולד" פרסם בראשית השבוע העבר תוצאות חקירותיהם של סופריו באירופה בנוגע למצב ההגירה לאמריקה. הם בקרו את התחנות הראשיות להגירה בגרמניה, צרפת, בלגיה, הולנדיה ואיטליה, וכולם באו לידי מסקנה, שאין כל יסוד להשערותיו של המפקח על ההגירה, וואליס, שיותר מעשרים מיליוני מהגרים נמצאים בדרכם לאמריקה. בנוגע למהגרים היהודים כותב סופר ה„הירולד" מפאריז, כי מספרם עולה עכשיו לערך 400 אלפים והם באים ברובם מפולניה, מאוקראינה ומרומיניה.

* * *

בחוץ־לארץ

באנגליה.

יחס העתונות אל רדינג בתור „משנה המלך" בהודו. העתונות האנגלית בעלת ההשפעה קדמה בשמחה את הידיעה, שהממשלה הציעה לפני הלורד רדינג לקבל את משרת השליט העליון „משנה המלך" בהודו. האחרון לא נתן עדיין את תשובתו המוחלטת ולפי פירושי העתונים חושש רדינג, שהסכמתו לקבל את המשרה העליונה הזאת תשמש תואנה חדשה לאנטישמיים להתקיף את הממשלה והיהודים.

העתונים הגדולים מציינים את כשרונותיו האינטלקטואליים והמדינאיים הגדולים של רדינג ומרוממים ביחוד על נס את הצלחת שליחותו באמריקה בזמן המלחמה. כולם מביעים את התקוה, כי סוף־סוף תחזק עליו השפעת הממשלה לקבל את המשרה הזאת.

העתונים האנגליים מודיעים גם־כן, כי אדווין מונטגיו ישאר על משמרתו בהודו, בתור מזכיר ראשי, למרות התעמולה שהתנהלה נגדו בזמן האחרון.

כי יש יסוד לחששו של רדינג — יש לראות מהמאמר החריף נגדו שנדפס ב„מורנינג פוסט" תיכף עם התפרסם הידיעה הרשמית הזאת. העתון הזה מזכיר את „חטאיו" של רדינג שהשתתפו זמן ידוע במשרדי הממשלתית לשיבת עסקיו הפרטיים ודרך־אגב הוא מוצא סמוכין למנויו החדש עם הציוניות ה„מסוכנת". הוא כותב: „המיניסטרים נתפסו כבר לשונאי אנגליה משום השאיפות הציוניות ועכשיו, כשיהודי הוא המזכיר הראשי בהודו, יהודי הוא נציב עליון בארץ־ישראל ויהודי יתמנה לשליט עליון בהודו — יראו שיושבי המושבות שכל אנגליה נמצאת תחת שלטונם של יהודים".

— הגנת לורד רדינג על הכבוד היהודי. בבית־המשפט העליון במחלקה לדיני נפשות התברר משפטו של איש שנאשם בענין אונאת ממון. הנאשם הצטדק שנפל בידי מלוה ברבית. עורך־הדין סיר ארנסט ווילד ציר הפארלאמנט, שאל בנוגע להמלוה ברבית:

— ודאי שהוא יהודי?

ראש השופטים לורד רדינג הפסיקו ואמר:

— למה אתה מתכוון בהערתך „ודאי שהוא יהודי"? הערה זו עושה עלי רושם לא טוב ובפרט שאין היא לטובתו של הנאשם.

סיר ארנסט התנצל ובקש סליחה על הערתו. כמובן, הוסיף, שישנם יהודים טובים ורעים, כמו שישנם נוצרים טובים ורעים. אבל אין ספק, שנמצאים מלוי ברבית יהודים, שמוטב לבלי לבוא אתם במגע.

הלורד רדינג: חושב אני, שזה נוגע למלוי ברבית בכלל.

השופט דרלינג: תמול התברר לפני משפט ועורך־הדין שאל את האיש אם הוא שוטלאנדי. הוא כיון, בלי ספק, להשפיל את ערך האיש בשאלתו זו. אז באתי לעזרת האיש וקראתי: „גם אני שוטלאנדי" (צחוק בבית־המשפט).

הלורד רדינג: ישנם אנשים המאמינים, שהשאלה „הנך יהודי?" מכוונת רק להרע.

דבריו אלה נתקבלו במחיאות־כפים.

הלורד רדינג הוסיף, שהוא בעצמו יהודי ועל כן חשב תחילה, שרק ההרגשה הוא ביותר בנידון זה, אבל הוא נוכח, שגם שנים מחבריו השופטים, שהם נוצרים, הם בדעה אחת אתו, שעורך־הדין לא היה צריך לשאול את השאלה ששאל.

העתון „סטאר" הדפיס מאמר ארוך, שבו הלל מאד את הלורד רדינג על גאותו הלאומית, וגם עתונים אחרים דברו בשבחו. ה„טיימס" הקדיש לזה שני מאמרים ראשיים, שבהם דבר על היהודים והשוטלאנדים ושבח את שניהם.

* * *

בצרפת.

— הגבלות נגד מהגרים. המיניסטר לעניני פנים הוציא פקודה כי המהגרים הבאים לצרפת מחויבים להביא אתם תעודות־מסע. בקשר עם שאלה שנתעוררה בפארלאמנט בנוגע לפקודה זו בירר המיניסטר, כי מוסדות הצדקה היהודיים שבפאריז הנתמכים על־ידי הממשלה עוזרים להעביר לאמריקה 500 מהגרים בכל חודש.

אינסידנט בישיבת הפארלאמנט בשל נורדוי. בישיבה האחרונה של הפארלאמנט נזכר שמו של נורדוי בויכוח שנתעורר לרגלי המאורע שהמנהיגה הספרטקית קלארא צעטקין מברלין השתתפה בקונגרס של הסוציאליסטים הצרפתיים. האנטישמי הידוע ליאון דאודה השתדל להוכיח, כי לבקורה של זו בצרפת יש שייכות לישיבתו של נורדוי בפאריז, זה ה„מרגל הגרמני" המנהל תעמולה לטובת

גרמניה תחת השפעת של הציונות. הציר הסוציאליסטי מאיטה הסביר בקריאה: „אתה הנך אדם מגונה בהיותך סוכן הפרוציה יהודיי הוא אדם מציין במערותיו". הצירים הימניים התרוצצו ודרשו זה התפרצו מריבות ואיסורים בבר האירם

* * *

בגרמניה.

— האנטישמיות באוניברסיטאות. הסופר הברליני של ה„לונדון אובסירוויר" כותב, בסקירה על המצב בגרמניה במשך השנה העברה, כי האנטישמיות באוניברסיטאות הגרמניות הגיעה עכשיו עד הנקודה הקיצונית של רשעות. האגודות הסטודנטיות קבלו עכשיו חוק, האוסר על התלמידים הגרמניים להתרועע עם תלמידים ובפרט עם תלמידות יהודיים, ואפילו עם תלמידים ותלמידות נוצריים החשודים בהתיחסות על הגזע היהודי. החוק אומר, כי העבריינים יענשו בכל עונש אפשרי

— בלי ארץ. מצב היהודים הגרים בחלקי מזרח־פרוסיה הזקוקים ל„ריפרינדום" בדבר שייכותם המדינית, נעשה עכשיו למשונה במינו ומעורר דאגה רבה. הם נשארו „תלושים" מבלי דרוך מדוכי מתחת רגליהם. פקידי הממשלה הגרמנית הוציאו גזירת גירוש על כל התושבים היהודים — בלי להוציא מן הכלל אף אחד שנולדו שם, במקומות ההם, מיראתם שהיהודים יתנו את דעתם בשעת הריפרינדום בעד הפולנים. ומצד שני אינם רוצים הקומיסרים הפולנים לתת ליהודים המגורשים תעודות מסע פולניות, וכך הם נשארים מפקידי ממשלה אחת ופקידי ממשלה אחרת יהודה

— שאלת הפרעות בפארלאמנט. לפי ידיעה מברלין שקבלה הפדראציה של יהוד אוקראינה בלונדון, ידונו בקרוב צירי הפארלאמנט הגרמני על שאלת הפוגרומים שנערכו ביהודי אוקראינה. צירים אחדים אספו בעת האחרונה חומר רב בנוגע לנידון זה.

* * *

ברומיניה.

ועידת הקהלות. לפי ידיעה מקישינוב, נערכה שם זה לא כבר ועידת עסקני הקהלות. על הפרק עמדה בעיקר שאלת התיקונים הנחוצים בסדור הקהלות בבסאראביה. השתתפו הרבנים צירלסון וגרינשפאן.

למצב הפליטים. בבסאראביה נמצאים עכשיו בערך 30 אלפים פליטים מאוקראינה. ומספר הולך ורב מיום ליום. במכתב אל „התאחדות יהודי אוקראינה" שבלונדון כותב שליחה ד"ר שווארצמאן, שסיוע יהודי אמריקה הופחת הרבה בעת האחרונה והמצב הולך וקשה עם כל זרם של פליטים חדשים. הוא מבקש על כן עזרה הב בה מאת שולחיו התגות בייע נפתחי עדידי בקישינוב ובגאראין.

— שליח הציונים נושא ונותן עם הממשלה. מודיעים מבוקארשט, כי מר לאנדמאן, באיכה ההסתדרות הציונית העולמית, נמצא עכשיו שם והוא נושא ונותן עם פקידי הממשלה וכן עם פקידי הצירות (קונסוליאט) האנגלית בדבר סדור התגירה לארץ־ישראל

* * *

בליטה.

יחס היהודים אל הממשלה הפולנית בווילנה. הקהלה היהודית בווילנה שלחה את התשובה הרשמית הבאה אל באי־כח הממשלה הפולנית שתחת הנהלתו של זליגובסקי על ההזמנה שהיהודים יקחו חלק בבחירות אל ה„סיים" הפולני:

„בשים לב אל העיקרים שיש להם שייכות אל הבחירות וגם אל המצב, שלפי תנאי הבחירות לא יבוא הרצון של התושבים לידי בטוי, — מגלה הקהלה הווילנאית את דעתה, כי לא תקח חלק בבחירות".

על גלוי־הדעת הזה חתומים: ד"ר רגנסבורג, ראש המפלגה הסוציאליסטית; ד"ר שאבאד, ראש המפלגה הדימוקראטית; מר קרו בשם הסוחרים ובעלי־המלאכות; רובינשטיין בשם המאוחדים ונאטאנזיל בשם „צעירי ציון".

גם הליטוינים ובני „רוסיה הלבנה" שבגליל הווילנאי החליטו לא להשתתף בבחירות.

נשיא הקהלה היהודית בירר לפני באי־כח העתונות, כי אי־השתתפותם של היהודים בבחירות אינה באה בשום אופן מתוך יחס אי־ידידותי אל העם הפולני. שאיפתם של יהודי ווילנה היא, כי ליטה תהיה מדינה חפשית וזכויות כל תושביה — ביניהם גם הפולנים — תהיינה שוות, ובהתאמה אל השאיפה הזאת משתמטים יהודי ווילנה מקחת חלק בבחירות המתנהלות על־ידי הפולנים.

נשיא הקהלה הודיע גם־כן את הידיעה המענינת הבאה: היהודים הפולניים משתדלים להשפיע על יהודי ווילנה, שיתמכו בפוליטיקה הפולנית בווילנה אולם ליהודי ליטה יש התכנית המדינית שלהם — לא לתמוך באיזה צד שהוא ולא להתיחס באיבה אל מי שהוא.

הלואה בשביל המועצה הלאומית. לפי ידיעה מברלין נושא ונותן המיניסטר היהודי בליטה, ראבמוילוביץ, עם בעלי ההון בברלין בדבר הלואה בשביל ה„מועצה היהודית־הלאומית" שבליטה

* * *

ברוסיה הלבנה.

— למצב הקהלה היהודית במינסק. לפי ידיעות ה„היינט" הווארשאי נמצאים יהודי מינסק הנמצאת עכשיו תחת שלטון הבולשביקים, במצב דחוק מאד, בין במובן החמרי ובין במובן החברתי. עניות, רעב ומגפות זהו חלקם החמרי של היהודים, ומלבד זה נימח כמעט כל זכר מחיה החברתיים של הקהלה היהודית. ההסתדרות הציונית הוחרמה. בתי־הספר הציוניים אמנם קיימים, אולם אינם נכללים בתוך בתי־הספר הנתמכים על־ידי הממשלה. כדאי לציין, שבראש הקומיסאריאט לעניני השכלה עומדת הבונדאית הידועה ה„חברה אסתר". המורים העברים אינם מתקבלים לחברים באגודת המורים. הם נחשבים לבורגנים ומוכרחים לעבוד עבודות שונות שהפקידים הבולשביקים מטילים עליהם. כל בתי־הספר העברים עומדים להסגר.

— הפגנה של תלמידים עברים. כלפני שבועות אחדים ערכו תלמידי בתי־הספר העברים הפגנה בעד השפה העברית לפני המשרד של הקומיסאריאט להשכלה „נואמת" קטנה אחת, בת 9 שנים, אמרה בין יתר דבריה: „אינני דורשים מאתכם, שתתנו לנו לחם ותמאה, מפני שגם לכם אין דבר זה, אולם אנו דורשים מאתכם את בתי־הספר העברים שלנו". הדברים עשו רושם אפילו על ה„מושלת" הבונדאית והבטיחה לעשות דבר־מה לטובת בתי־הספר העברים.

ידיעות ועד המראכוויות היהודיות.

בקשר עם הידיעות שפרסמנו בגליון ל"ח של „התורן" בדבר השתדרויות עסקני „ועד הדליגאציות" ועסקנים יהודיים אחרים לפני „חבר־הלאומים", אנו חושבים לא למותר לפרסם בזה את הידיעות הבאות, שנתקבלו במערכת עתוננו בשבוע העבר באופן ישר מאת הועד הנזכר:

„ועד הדליגאציות היהודיות שלח משלחת מיוחדה לג׳ניבה בכדי להגן על עניני העם היהודי לפני אספת אגודת־העמים. למשלחת זו נכנסו נשיא ועד הדליגאציות היהודיות מר נחום סוקולוב והמזכיר הראשי מר ליאון מוצקין.

המשלחת הזאת הודיעה לנו באופן טלגראפי כי על־פי היזמה של ועד הדליגאציות היהודיות הוגש לנשיא ועידת אגודת־העמים תזכיר על המצב הנורא של היהודים במזרח־אירופה. בתזכיר הובעה גם הדרישה, שאגודת־העמים תביע את רגשי אהדתה ליהדות המזרחית הנענית ותמנה ועדת חקירה בשביל לחקור את החמאים שנעשים כלפי העם היהודי במזרחה של אירופה. לאיניציאטיבה זו של ועד הדליגאציות נצטרפו גם באי־כח ה„דזשוינט פוריין קומיטה" ו„יט"א". בתזכיר הנ"ל לאגודת־העמים באו על החתום מלבד נחום סוקולוב, בתור בא־כח ועד הדליגאציות היהודיות, גם לוסין וולף המזכיר של ה„דזשוינט פוריין קומיטה", וישראל זנגביל, נשיא „יט"א".

באי־כח ההסתדרויות היהודיות הנזכרות הזמינו גם את הדליגאציה של ה„אליאנס איזראליט" שגם היא תחתום על המימוראנדום, אבל הדליגאציה של ה„אליאנס" מצאה ליותר מתאים בשבילה לשלח בשמה היא ולחוד מכתב דומה בתכנו לתזכיר שהגישו יתר ההסתדרויות למועצת אגודת־העמים.

מלבד הצעדים האלה הגיש ועד הדליגאציות היהודיות תזכיר מפורט לאגודת העמים על המצב הטראגי של היהדות האוקראינית, על סמך התעודות שהוא קבל מאת באי־כח ההסתדרויות היהודיות באוקראינה".

* * *

בארץ־ישראל

— החלטת המשלחת הציונית. בשיחה עם סופר „הארץ" בירר אוסישקין, כי אחרי משא־ומתן ארך עם המשלחת הציונית אל ארץ־ישראל, ידיים סימון ונחמיה דה־לימה, החלט: א) לא להקטין עכשיו את ההגירה היהודית לארץ ההולכת ומתרבה באופן נורמאלי; ב) להשאיר לעת־עתה את התקציב לחנוך ארץ־הישראלי בכמותו הקודמת, היינו: 100,000 לירות שטרלינג (בערך 350,000 דולארים) יוכנסו על־ידי ההסתדרות הציונית העולמית ו־18,000 לירות שטרלינג (בערך 63,000 דולארים) יוכנסו על־ידי יהודי ארץ־ישראל. בנוגע לפתרון עיקרי של סדור ההגירה וכן בנוגע לתקציב לעניני חנוך להבא, — תחליט על זה אספת חברי הועד הפועל הגדול שתהיה בחודש פברואר הבא.

— למצב החנוך. בבתי־הספר מיסודם של הציונים מבקרים 11,843 ילדים. מספר המורים בהם הוא 602.

— בדבר ההגירה. מודיעים מירושלים, כי במשך עשרה חדשים שנגמרו בספטמבר 1919, באו לארץ־ישראל 8,000 מהגרים יהודים. ביניהם נמצאו 3,000 „חלוצים". בחדשי אוקטובר ונובמבר באו עוד 2,000 חלוצים, כי הנכנסים קבלו עבודה.

התנועה הלאמית

וויצמאן באספה ציונית באמשטרדאם.

ביום 29 לדצמבר יצאו וויצמאן וסיר אלפרד מונד מלונדון דרכם לארץ־ישראל. בדרכם נתעכבו באמשטרדאם ושם השתתף וויצמאן באספת־עם שנערכה בשבת „קרן־היסוד" וויצמאן בירר בנאומו, כי העבודה בארץ־ישראל צריכה להיות מכוונה לשלש מטרות: החקלאות, התעשיה והתרבות. בנגעו בשאלת הגבולין הביע את דעתו, כי סוף־סוף תבוא צרפת, שהצטיינה תמיד בנדיבות לבה, לידי ההכרה, שהנהר ליטוני צריך להכנס לתוך גבולי ארץ־ישראל. באספה הזאת נאמו גם הציר האנגלי ודאג, הרבנים גרינבוים וזאבינסקי

* * *

העתונות האנגלית אדות המשלחת של מונד.

ה„וויקלי דיספאטש" הדפיס שיחת סופרו עם אלפרד מונד בדבר נסיעתו אל ארץ־ישראל. מונד בירר לו, כי הוא הולך לשם בתור ראש המועצה הכלכלית הציונית ותעודתו היא לחקור על תנאי הארץ מנקודת־ראות המסחר והתעשיה. שאיפתו היא גם כן להספיק להסתדרות אמצעים פינאנסיים כאלה, שאם יהיה הצורך, לרגלי איזה מקרה שהוא, לשלוח לארץ־ישראל בדרך הכבל 5 מיליונים ליטרות שטרלינג תהיה האפשרות להסתדרות לעשות זאת. הוא מקוה גם כן, שיעלה בידו להטיב את היחסים בין הערביים והיהודים.

— העתון „דיילי אקספרס" בדונו על המשלחת של וויצמאן, חוה את דעתו, כי וויצמאן הוא אחד היהודים היותר מצוינים בכשרונותיו, אומץ לבו ובשכלי החריף

* * *

המיניסטר משוירטשיל משתתף במפעל ציוני

הציונים במאנטשסטר עושים הכנות לעריכת „שוק ארץ־ישראלי" בחודש מארץ הבא. המיניסטר לעניני מלחמה, משוירטשיל, הסכים, על־פי הזמנת ראשי העסקנים, להשתתף בתור חבר נכבד בועד המכין.

* * *

בדבר פטורי דה־לימה ויוליוס סימון.

„לשכת העתונות היהודית" פרסמה ידיעה כלפני שבוע, כי דה־לימה התפטר ממשרת חבר בועד הפועל המצומצם וכי גם יוליוס סימון החליט להתפטר, אלא על־פי דרישת יתר החברים חזר מהחלטתו. „המשרד היהודי לחדשות" (הידיעה נייבסורוויס) הכחיש תיכף את הידיעה הזאת וחשיב זה היינו זהירים ולא פרסמנו כלל את הידיעה הזאת בגליון „התורן" העבר). בתור תשובה על ההכחשה הזאת פרסמה לשכת העתונות היהודית בשבוע העבר טלגראמה מלונדון המאשרת את הידיעה הקודמת. חלק מן הטלגראמה אומר:

„עליכם לאשר את ידיעתנו. דה־לימה התפטר ביום 24 לדצמבר ונסע אחר־כך להאג. יוליוס סימון הגיש את פטוריו ביום 26 לדצמבר בישיבה שבה השתתפו וויצמאן, סוקולוב, גיידיטש ופייוויל. אולם החברים השפיעו עליו, שישיב את התפטרותו ויחכה עד אספת הועד הפועל הגדול".

שונות

ה ר צ א ת ד"ר נ. ט ו ר ו ב ב„א ח י ע ב ר".

ד"ר נ. טורוב הרצה ביום הראשון העבר, באספת „אחיעבר" בניו־יורק, הרצאה חשובה מאד על הנושא „עתונות עבריה בארצות־הברית", והרינו מוסרים בזה את תמציתה:

מכל סוגי העתונות המרובים, כמו: ספרי־שנה, ירחונים, שבועונים, יומנים, תופס האחרון מבחינה ידועה מקום בראש: הראשונים הם רשות, והאחרון — העתון היומי — נעשה לרוב הקוראים מעין חובה; הוא נהפך להרגל קבוע, שאי־אפשר עוד לוותר עליו. המצאת ידיעות חשובות ומאורעות רבי־ערך לקורא, הדרכת המחשבה הצבורית, נתינת ספוק גם לרגש האסתיטי של המון הקוראים, שאין ביכלתם לקבוע זמנים לקריאת ספרים — זאת צריכה היתה להיות מטרת העתון. אך מטעמים מסחריים, פוליטיקניים וכו' מלאים העתונים — ביחוד באמריקה — ידיעות מרעישות דוקא ובלתי־חשובות מצד עצמן, פטפוטים ריקים, מודעות צעקניות וכיוצא בזה. השפעת עתון ממין זה על הקורא דומה הרבה להשפעת עשון הטאבאק, כלומר: גירוי עצבים וטמטום החושים. ההצלחה הרבה של העתונות הצהובה זהו בלי ספק אחד החזיונות המעציבים ביותר של החיים הצבוריים. ואולם לא עלינו החובה ולא בידנו היכולת לתקן מעוות זה. יש לנו אמנם באמריקה עתונות יהודית, שמבחינה ידועה, היא עולה, לדעתי, על העתונות הלועזית; אפס שגם היא איננה עלולה לתת ספוק רוחני לקורא העברי, שנתחנך על ספרותנו המקורית ושתביעותיו גדולות יותר. ואיך אפשר הדבר שבארצות־הברית, שהן עתה מרכז הגולה, לא יתקיים אפילו עתון יומי אחד בעברית? וכי יש מקום להתווכח על הצורך הגדול בבמה ספרותית כזאת?

אמנם, נקל לנו להבין, כי טוב ונעים, שעתון חשוב יהיה יחד עם זה גם עסק טוב. אבל כאשר נשים לב לעובדה המעציבה, שהטנדנציה המסחרית מקלקלת את שורת רוב העתונים וגורמת נזק רוחני לקוראים — אזי נ ש ל י ם עם הרעיון, שהעתונות העברית בארץ זו תהיה מוכרחה להתקיים לפי שעה בעיקר הדבר על „חסד נדיבים"; ובשכר זה תהיה חפשית למלא את חובתה החנוכית בעזרת עורכים וסופרים בעלי אחריות מוסרית ובעלי כשרון. אין דבר זה „נורמאלי", כמובן. אך הגבול בין נורמאלי ובלתי נורמאלי הוא בדרך כלל מטושטש למדי, וחלק גדול מאד מהיצירות הכבירות בעולם הרוח באו לעולם בתנאים ומצד אנשים, אשר לא הצטיינו ב„נורמאליות". הנה גם החנוך העברי בארץ זו הוא, כמובן, דבר בלתי־נורמאלי, ובכל־זאת לא יעלה על דעתנו להסתלק ממנו.

ואולם אם הצורך בבמה ספרותית עברית חדשה ברור לכולנו, הרי נשארת עוד שאלת היכולת, שזוהי השאלה העיקרית במקרה שלפנינו. הלא צרכינו מרובים כל־כך, ואולי טוב יותר להצטמצם. החושבים ככה טועים. הם שוכחים את הכלל: „מצוה גוררת מצוה". אם תסתפקו במועט תשיגו מעט. תפיסת המרובה מזיקה כשהיא נעשית בלי כל חשבון ובלי שום מחשבה יכשהיא חד־צדדית. אבל פעולה רבת־צדדים היא גם רבת־תוצאות. לאמר למפרע בבטחון גמור, שדבר פלוני או אלמוני הוא בהחלט מן הנמנע — דבר זה אפשרי הוא רק כשאָנו נתקלים בחוק פיסיקלי או הגיוני, אשר לא ניתן להשתנות, אבל בעולם הרצון הפרטי וביחוד הרצון הצבורי האפשרויות מרובות עד אין קץ. הנה, למשל, יסדה ההסתדרות העברית את בית־המדרש „תרבות", כדי להכין מורים ולשכלל את החנוך. אך יש להשפיע על ההורים שירצו לתמוך במוסד זה, יש לחנך גם את הגדולים. יאחת הדרכים היותר טובות לחנוך הקהל זהו בלי ספק עתון יומי. עובדה ידועה היא, כי הנדבנים האמתיים נותנים כפי יכלתם לכל דבר טוב ומועיל במדה שהם נתבעים. ואלה הטוענים את טענת ה„צמצום" אינם נותנים לשום דבר. האמת היא רק, שגם נדבנות איננה דבר שכולו בטבע אלא במדה מרובה ואולי בעיקר — דבר שבחנוך. יש ל ה ר ג י ל את האנשים שיעניקו משפע טובם לצרכי הצבור הנחוצים. כך, למשל, הונהג בארץ־ישראל תו מיוחד, שמחירו הקטן נוסף בצורת מס לבנין תיאטרון על מחיר כל כרטיס־כניסה לחזיון, לקונצרט וכדומה. ואיש לא קבל על זה מהטעם הפשוט שבשעת הוציא האדם מכיסו סכום הגון פחות או יותר, איננו חש כלל בהוספה הקטנה, שהיה מתקשה בכל זאת להוציאה „סתם". כמו־כן נהפך כל אחד מאתנו ל„פזרן" בשעת נסיעה וכיוצא בזה. בעובדה פסיכולוגית זו יש להשתמש הרבה ביחוד בארץ זו, שהפזרנות היא כאן חזיון רגיל. וחוץ מזה לא מן הנמנע, לפי דעתי, שעל־ידי תעמולה מתאימה יצליחו העוסקים בדבר לאסוף דמי חתימה שנתית למפרע מעשרת אלפים איש בערך, בארצות־הברית ובקנדה, וזה יבטיח לגמרי את קיום העתון. ואם כזאת יעשה במשך שנתים או שלש שנים אפשר שהדבר יתבסס והעתון, שיוסיף ללכת בדרך הכבושה של אורגאן ספרותי נקי ומשוכלל מצד תכנו וצורתו, יהפך גם לעסק לא רע, ואז יענו אמן על־כרחם גם הפקפקנים והמתנגדים אם ישנם כמו אלה. המרץ, האמונה והרצון הטוב עשו נפלאות תמיד ויעשון גם הפעם!

ההרצאה נתקבלה ברצון רב והשומעים הביעו את תודתם להמרצה במחיאות־כפים סוערות.

התווכחו: י. ליגיק, מ. ח. טויזנר, י. ספקטור, א. פרנקל, א. נ. פרלברג, ד. פרסקי, מרת זינה רבינוביץ, רודנסקי, שווארץ וה. ה. נובסבים.

בתור תוצאת ההרצאה והויכוחים נתקבלה אחר־כך החלטה לבחור בועד זמני שיעשה את כל ההכנות הדרושות להוצאת עתון עברי יומי באמריקה. על הועד הזה לבוא בדברים עם באי־כח הסתדרויות ואגודות שונות כדי לשתף אותם בעבודה.

החברי הועד נבחרו: ראובן בריינין, ד"ר נ. טורוב, ש. אורלאנס, מ. ח. טויזנר, מ. לופסון, אהרן פרנקל, א. נ. פרלברג, דניאל פרסקי וא. שפייזהנדלר.

* * *

נ ש ף־פ ר י ד ה ל כ ב ו ד ה פ ר ו פ י ס ו ר נ י ו מ א ר ק.

ביום התמישי, 30 לדצמבר, ערכו אגודת הסופרים העברים בניו־יורק ומוסד „תרבות" נשף־פרידה ובאנקט לכבוד הפרופיסור דוד נוימארק, הרגלי צאתו מניו־יורק, אחרי שגמר לקריא שורת הרצאות עבריות על הפילוסופיה במוסד הנזכר.

הנואמים הראשיים היו: ראובן בריינין, שהיה גם יושב־הראש, ופרופ. נוימארק (החלקים מהנאומים האלה יודפסו בגליון הבא של עתוננו).

נאמו גם כן: בן־אביגדור, ד"ר נ. טורוב, גדליהו בובליק, פ. זורניק, המטיף הלאומי צבי מאסליאנסקי, שמרלר, ד"ר דוד־סון, הרב קובלינק, ד"ר ש. שווארץ, ש. ב. מקסימון, י. ז. פרוש־ברג, יקותיאל גינזבורג, ק. ווייטמאן, ש. אורלאנס, א. שפייז־הנדלר, א. נ. פרלברג ודניאל פרסקי.